

Paula Karppinen & Miia Säkkinen

**OPAS PUHEEKSIOTON TUEKSI MAAHANMUUTTAJAMIESTEN
KULTTUURISENSITIIVISESSÄ SEKSUAALIKASVATUKSESSA**

VastuulliSEX-opas sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden työvälineenä

**OPAS PUHEEKSIOTON TUEKSI MAAHANMUUTTAJAMIESTEN
KULTTUURISENSITIIVISESSÄ SEKSUAALIKASVATUKSESSA**

VastuulliSEX-opas sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden työvälineenä

Paula Karppinen & Miia Säkkinen
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, sosionomi

Tekijät: Paula Karppinen ja Miia Säkkinen

Opinnäytetyön nimi: Opas puheeksioton tueksi maahanmuuttajamiesten kulttuurisensitiivisessä seksuaalikasvatuksessa

Työn ohjaajat: Harriet Tervonen ja Aira Vähärautio

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 45 + 8

VastuulliSEX-opas on sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden tueksi tarkoitettu työväline maahanmuuttajamiesten seksuaalivalistukseen. Oppaan sisältöinä ovat asiakkaan hyvinvoinnin tukeminen ja minäidentiteetin hyväksyminen seksuaalisuuden näkökulmasta, suomalainen seksuaalilainsäädäntö sekä seksuaaliset oikeudet ja rajoitukset.

Opas suunniteltiin ja toteutettiin toiminnallisen opinnäytetyön metodologian ohjaamassa tuotekehitysprojektissa. Opas tukee puheeksiottoa, joka luottaa yksilön sisäsyntyisiin mahdollisuuksiin toimia vastuullisesti sosiaalisissa yhteisöissä. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu ihmisoikeudet huomioivan ja sosio-kulttuurisesti rakentuvan seksuaalisuuden ymmärtämisestä, kulttuurisensitiivisestä seksuaalikasvatuksesta sekä puheeksioton menetelmistä. Oppaan suunnittelussa hyödynnettiin käyttäjälähtöisiä menetelmiä, ja sisällöt pohjautuvat sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden ja maahanmuuttajamiesten haastattelujen tuottamiin tuloksiin sekä aiemmin julkaistuihin tutkimuksiin. Oppaan sisällölliset laatuksiteerit ovat suunnittelun ja toteutuksen käyttäjälähtöisyys, sisältöjen kulttuurisensitiivisyys, hyödyllisyys ja selkeys.

Oppaan keskeisimpänä tehtävänä on helpottaa maahanmuuttajien parissa työskentelevän sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen työtä seksuaalikasvatukseen liittyen sekä tarjota selkeää keskustelua ohjaava runko puheeksiottotilanteisiin. Opas toimii myös tiedonlähteenä lainsäädäntöön ja hyvinvointiin liittyen. Koska monikulttuurisen ohjauksen tulee olla yksilölähtöistä, oppaan sisältöjä voi soveltaa erilaisissa asiakastilanteissa, esimerkiksi huomioimalla ohjattavan luku- ja kirjoitustaito sekä suomen kielen osaaminen.

Lopputuloksena valmistunut 12-sivuinen opas on selkeä, helposti omaksuttava ja havainnollinen. Sen tyyli on suunniteltu kohderyhmälle sopivaksi. Visuaalinen ilme tukee asiasisältöä ja teksti on selkokielistä. Opas tarjoaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille kulttuurisensitiivisen tavan ottaa seksuaalisuus puheeksi.

Kyselyyn vastanneiden sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden sekä maahanmuuttajamiesten palaute valmiista oppaasta oli erinomainen, ja kaikki oppaalle asetetut laatuksiteerit toteutuivat. Opasta tullaan hyödyntämään muun muassa Oulun kaupungin maahanmuuttajapalvelussa. Opas käännetään myöhemmin arabiaksi.

Asiasanat: Kulttuurisensitiivisyys, seksuaalioikeudet, seksuaalirikokset, maahanmuuttajat, seksuaalikasvatus, puheeksiotto, selkokieli

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Paula Karppinen and Miia Säkkinen

Title of thesis: Guide for bringing up to topic in cultural sensitive sexual education with immigrant men

Supervisors: Harriet Tervonen and Aira Vähärautio

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019 Number of pages: 45 + 8

The purpose of this practice-based thesis is to provide a culturally sensitive approached sexual guide called VastuulliSEX. Guide is a tool for social and health-care professionals for informing male immigrants about Finnish sexual culture and laws and for guiding them to approve their sexual identities as a one of the key factors for better welfare.

The methodology of practice-based thesis emphasizes the use of theoretical framework as a base of content-based solutions. The guide relies also on the innate ability of individual to act responsibly in social communities. Theoretical background of this thesis is in socio-culturally restructured sexuality, cultural sensitivity, sexual education and methodologies of bringing up to topic. The guide was designed customer-oriented way through semi-structured interviews, utilizing both know-how of social and health-care professionals and target group's own needs for guidance. Quality criteria for contents are user-friendliness, cultural sensitivity, usefulness and plainness.

VastuulliSEX guide provides a simple framework for the guidance and this facilitates the work of social and healthcare professionals dealing with sensitive issues like sexuality is. Since culturally sensitive guidance should always be individual-oriented, the guide can be used in different ways according to client's needs and capabilities for example to read the text.

The 12-paged VastuulliSEX guide is clear, understandable and illustrative. The contents are designed to serve the target group's needs and text is written with plain language. The visual layout and images are designed to make content easier to follow and understand.

The feedbacks of the completed guide received from social and health-care professionals and immigrant men were excellent. Also all quality criteria set for the guide were well implemented. The guide will be used for example in the Social and healthcare services for immigrants in Oulu. In the future the guide will be translated into Arabic.

Keywords: Cultural-sensitivity, Sexual rights, Sexual crimes, Immigrants, Male migrants, Sexual Education, Bring-up-to-topic, Plain Language

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KOHTI IHMISOIKEUDET HUOMIOIVAA SEKSUAALISUUTTA.....	9
2.1 Seksuaalisuus kulttuurisidonnaisena käsitteenä.....	9
2.2 Seksuaalirikollisuus ja seksuaalinen häirintä polkevat ihmisoikeuksia.....	10
3 SEKSUAALIKASVATUSTA KULTTUURISENSITIIVISELLÄ OTTEELLA.....	12
3.1 Seksuaalikasvatusta läpi elämän.....	12
3.2 Kulttuurisensitiivinen seksuaalikasvatus	13
4 SEKSUAALIKASVATUS JA PUHEEKSIOTTO OSANA YKSILÖLLISTÄ KOTOUTUMISTA ...	14
4.1 Puheeksiotto sosiaali- ja terveysalalla	14
4.2 Seksuaalikasvatus osana kotoutumisprosessia.....	16
5 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA.....	17
5.1 Opinnäytetyön suunnittelu	18
5.2 Opinnäytetyön tavoitteet.....	19
5.3 Kohderyhmä ja hyödynsaajat	20
6 OPINNÄYTETYÖPROJEKTIN TOTEUTUS	22
6.1 Asiantuntijoiden näkemysten perusteella valikoitunut sisältö.....	22
6.2 Maahanmuuttajamiesten näkemysten perusteella valikoitunut sisältö.....	23
6.3 Oppaan sisällölliset ja visuaaliset ratkaisut.....	27
7 OPPAAN TESTAUS JA PALAUTTEET	29
7.1 Asiantuntijoiden ja maahanmuuttajamiesten palautteet.....	29
7.2 Valmiin oppaan palautteet ja arviointi	31
8 OPINNÄYTETYÖN LOPPUARVOINTI	32
8.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	32
8.2 Oppaan arviointi laatutavoitteiden pohjalta	33
8.3 Opinnäytetyöntekijöiden oppimisen arviointi.....	34
9 POHDINTA	36
LÄHTEET.....	40

1 JOHDANTO

Toiminnallisessa opinnäytetyössämme tuotimme maahanmuuttajien parissa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille kulttuurisensitiiviseen seksuaalikasvatukseen pohjautuvan VastuulliSEX-oppaan puheeksiottoa helpottamaan. Sen avulla eri kulttuuritaustoista lähtöisin olevat saavat tietoa länsimaisesta seksuaalikulttuurista ja suomalaisesta lainsäädännöstä, jota he voivat peilata sosiaali- ja terveysalan ohjaajien tuella omiin asenteisiin tietopohjaan ja käyttäytymismalleihin. Oppaan tehtävänä on myös helpottaa ohjaajien työtä heidän tukiessaan maahanmuuttaja-asiakkaitaan ymmärtämään seksuaalisuuden positiivisena ja luonnollisena voimavarana sekä tunnistamaan omat ja kanssaihminen seksuaaliseen koskemattomuuteen liittyvät rajat. Opas suunniteltiin humanistisen ihmiskäsityksen pohjalta, jossa luotetaan ihmisen sisäisen kasvun mahdollisuuksiin (Sipilä 2011, 22). Näin jokaisessa ihmisessä nähdään muutoksen mahdollisuus - myös seksuaalisuuteen liittyvien asenteiden ja arvojen osalta. Seksuaalisuus kehittyy kaikissa elämänvaiheissa, myös aikuisena (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010), ja tämä antaa mahdollisuuden vaikuttaa erilaisessa kulttuuripiireistä lähtöisin olevien maahanmuuttajien asenteisiin kulttuurisensitiivisen ohjaustyön kautta.

Opinnäytetyön määrittelyvaiheessa puheeksiottoa tukevalle oppaalle nähtiin selkeä tarve sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa. Oulun kaupungin maahanmuuttajapalvelun työntekijöiden (23.3.2019) mukaan suoraan maahanmuuttajamiehille kohdistettua selkokielistä sekä kuvin ja symbolein kuvitettua puheeksioton välinettä ei ollut tarjolla. Heillä käytössä ollut ohjauksen tukimateriaalia he pitivät liian vaikeaselkoisena suoraan asiakkaille näytettäväksi, sillä heidän mielestään ne oli tarkoitettu ennen kaikkea koulutusmateriaaliksi asiantuntijoiden oman ohjausosaamisen vahvistamiseen. Runsaasti vaikeaselkoisia lauseita sekä sosiaali- ja terveysalan käsitteitä sisältävä materiaali nähtiin liian vaikeana äidinkielenään muuta kuin suomea puhuville ja usein jopa luku- ja kirjoitustaidottomille asiakkaille.

Myös seksuaalisuuden sensitiivisen luonteen nähtiin vaikeuttavan puheeksiottoa. Maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiden mukaan keskustelua hankaloittivat myös eri kulttuuritaustoista tulevien maahanmuuttajapoikien ja -miesten vaihtelevat resurssit tiedostaa oma seksuaalisuus ja seksuaalikäyttäytymisen kulttuuriset ja normatiiviset taustat. Luottamuksellisen ja välittömän vuorovaikutuksen syntymistä nähtiin vaikeuttavan myös se, että ohjaajana sosiaali- ja terveysalalla on yleensä nainen, joka ei pysty suoraan asettumaan

vertaishenkilön asemaan perehdyttäessään eri kulttuuritaustan omaavaa miestä länsimaiseen seksuaalikulttuuriin ja suomalaiseen lainsäädäntöön.

Maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja osallisuuden parissa työskentelee Suomessa suuri moniammatillinen joukko sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoita. Kulttuurisensitiivisen seksuaalikasvatuksen tarpeellisuutta maahanmuuttajien osalta on korostettu myös muun muassa hoitoalan opinnäytetöissä (esim. Martikainen-Ata & Vesivalo 2009, viitattu 23.3.2019). Lisäksi Oulun alueella on tällä hetkellä monia erilaisia naiseuteen ja seksuaalisuuteen liittyviä monikulttuurisia ryhmiä, mutta vastaavia miehille suunnattuja matalan kynnyksen palveluina tarjottavia ryhmiä on huomattavasti vähemmän (Oulun kaupungin maahanmuuttaja palvelut 23.3.2019).

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa maahanmuuttajien seksuaalivalistus oli aiheena ajankohtainen johtuen paljon mediakohua aiheuttaneista, lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista Oulussa (esim. Yle.fi 2019a, viitattu 12.2.2019). Tapahtumat lisäsivät tarvetta niin potentiaalisille uhreille kuin myös potentiaalisille rikollisille kohdistuvalle valistukselle. Lapsille on muun muassa alettu kertoa sosiaalisen median käyttöön liittyvistä riskeistä (Pelastakaa lapset 2019, viitattu 12.2.2019). Myös erilaisista kulttuuritaustasta tulevien valistusta suomalaisiin elämäntapoihin, kulttuuriin ja lainsäädäntöön on nähty tarpeen lisätä (Yle.fi 2019b, viitattu 12.2.2019).

Seksuaalivalistuksen toivotaan ennaltaehkäisevän ennen kaikkea uusia lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia, ja lasten suojelemiseksi EU:n uhridirektiivi (artikla 24) velvoittaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia ottamaan seksuaalisuuden puheeksi potentiaalisten rikostentekijöiden kanssa (Euroopan unionin perusoikeuskirja 2019; Oikeusministeriö, viitattu 31.8.2019). Lasten suojele seksuaaliselta häirinnältä nähdään erityisen tärkeänä (Honkatukia 1998), sillä persoonaltaan ja maailmankuvaltaan vielä kehittyvä lapsi on usein alisteisessa asemassa suhteessa aikuiseen ja altis joutumaan aikuisen tekemän seksuaalirikosten uhriksi. Uhriksi joutuessaan lapsi on erityisen haavoittuvainen seksuaalirikoksen tuomille fyysisille ja psyykkisille häiriöille, jotka voivat vaikeuttaa lapsen elämää pitkälle aikuisuuteen. (Copeland ym., viitattu 31.8.2019.) EU:n uhridirektiivi nosti lapsiin kohdistuvan seksuaalirikosten torjunnan myös tässä opinnäytetyössä toteutetun oppaan tärkeimmäksi tavoitteeksi. Silti oppaan avulla tapahtuvan kulttuurisensitiivisen ohjauksen toivottiin myös edistävän maahanmuuttajamiehen kotoutumista

Suomeen sekä auttavan vahvistamaan hänen positiivista minäkuvaansa myös elämään luonnostaan kuuluvan ja vastuullisuuden rajoissa hyväksyttävän seksuaalisuuden osalta.

Erityisesti arabitaustaisiin maahanmuuttajamiehiin kohdistuva seksuaalivalistus on nähty tärkeänä, sillä esimerkiksi afganistanilaisten ja irakilaisten osuudet seksuaalirikoksista ovat olleet suuret suhteessa muihin kansallisuuksiin (Poliisihallituksen tilastopalvelut 2019). Ongelmana on nähty, että juuri näiltä alueilta lähtöisin olevien maahanmuuttajien tiedot seksuaaliterveyteen liittyen ovat puutteelliset, ja suuria asenne-eroja ilmenee etenkin suhteessa naisten asemaan ja seksuaalisen koskemattomuuden oikeuksiin liittyen (Nurmeksela 2011). Tämä on johtanut lisääntyneisiin riskeihin ajautua seksuaalirikollisuuteen. Suhteessa koko väestöön ulkomaalaistaustaiset, eli ulkomaalaista syntyperää olevat ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajat ovat syylistyneet poliisin selvittämien tapausten perusteella jopa kolminkertaisesti useammin seksuaalirikoksiin ja neljä kertaa useammin raiskauksiin verrattuna suomalaistaustaisiin (Laitinen ym., viitattu 23.3.2019).

Kulttuurisensitiivinen seksuaalikasvatus sopii hyvin sosionomien opinnäytetyön aiheeksi. Sen kautta tekijöillä oli mahdollisuus vahvistaa ammatillista osaamistaan sosiaalialan kompetenssien mukaisesti (Innokylä, viitattu 27.4.2019). Suunnitellun oppaan sisällöt liittyvät ihmisen henkisen kasvun tukemiseen ja opinnäytetyön aihe on sosiaalialan keskeisten päämäärien ajatusta tukea ihmisten hyvinvointia. Seksuaalirikosten ennaltaehkäisy sekä koskemattomuuteen, itsemääräämiseen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät perusoikeudet taas liittyvät opinnäytetyön ongelmanasettelun lähelle sosionomeille tärkeiden kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetensseja. Sosiaalialalla työskentelevien tulee aktiivisesti vaikuttaa kohtaamiinsa yhteiskunnallisiin epäkohtiin, ja opinnäytetyön yhtenä oppimiseen liittyvistä tavoitteista olikin saada tuntumaa rakenteellisen sosiaalityön (THL, viitattu 1.6.2019) toimintaan. Myös sosiaalialan työssä vaadittavan eettisen osaamisen odotettiin vahvistuvan tekijöiden kohdatessa arvostiritoja sisältäviä monikulttuurisia teemoja, joita seksuaalisuuteen liittyvät kulttuuriset erot vahvasti ilmentävät.

2 KOHTI IHMISOIKEUDET HUOMIOIVAA SEKSUAALISUUTTA

Missä kulkevat luonnollisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan seksuaalisuuden sekä laittoman ja eettisesti vastuuttoman seksuaalisuuden rajat? Mitä on seksuaalisuus ja kuinka pysyvä piirre se on ihmisessä? Voiko omia seksuaaliasenteita muuttaa vielä aikuisenakin ja mikä merkitys sosiokulttuurisella ympäristöllä ja kasvatuksella on seksuaalisuuden muodostumiseen? Seuraavissa kappaleissa pohditaan näitä teemoja alan kirjallisuuteen tukeutumalla ja työn kannalta keskeisimpiä käsitteitä avaamalla.

2.1 Seksuaalisuus kulttuurisidonnaisena käsitteenä

Seksuaalisuus on yksilöllistä mielihyvän ja kiintymyksen tunnetta toisen kanssa, joka liittyy biologisen perinnän kautta luonnollisena osana ihmisen elämään aina syntymästä alkaen (Vilkkä 2010, 166; Mielenterveysseura, viitattu 5.3.2019), ja johon vaikuttavat sukupuolen lisäksi sosiaalisesti ja kasvatuksen kautta rakentunut sukupuoli-identiteetti ja seksuaalinen suuntautuminen. Seksuaalisuus on myös osa ihmisen minä- ja maailmankuvaa, jotka näin ovat sidottuja myös tiettyyn kulttuuriseen, sosiaaliseen ja historialliseen kontekstiin (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010, 6.)

Eri kulttuureissa rakennetaan omia seksuaalisuutta ohjaavia arvoja, normeja ja toimintatapoja, joihin yksilöt sosiaalistuvat muun muassa kasvatuksen kautta. Kulttuuriset arvot ja normit eivät silti ole muuttumattomia. Niitä uusinnetaan jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja näin myös muuttuvat seksuaalisuutta määrittävät säännöt ja asenteet. Esimerkiksi länsimaissa viime vuosikymmenten aikana suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on tullut yhä sallivammaksi, mikä kertoo hyvin arvojen ja asenteiden kulttuurisesta dynaamisuudesta (Väestöliitto 2019a, viitattu 5.3.2019).

Kulttuurisidonnaiset asenteet seksuaalisuudesta voivat muuttua myös yksilötasolla kokemuksen, tiedon, ymmärryksen ja asenteiden muuttuessa (Vilkkä 2011, 12-13) sekä kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa vaikkapa ulkomaille muuttaessa. Näin myös erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat seksuaalisuuteen. Seksuaali-identiteetin kehittyminen liittyy ihmisenä kasvuun ja minäkuvan kehittymiseen myös yleisesti. Seksuaalisuuden muuttuessa yksilöt löytävät samalla uusia seksuaalisuuden tapoja. Kun suhde omaan seksuaalisuuteen on tasapainossa, ja

se perustuu hyväksyntään, tämä vaikuttaa positiivisesti sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Tasapainoinen ja eettiseltä pohjalta toimiva seksuaalisuus on parhaimmillaan hyvää vuorovaikutusta, empatiaa, läheisyyttä ja avoimuutta toista ihmistä kohtaan. Silti mahdollisuudet toteuttaa seksuaalisuutta ovat hyvin moninaiset. Eettisesti kestävään seksuaalisuuteen liittyy kaikki se, mihin ei liity loukkaamista, alistamista tai toisen osapuolen hyväksikäyttöä. Tärkeä osa omaa seksuaalista hyvinvointia on tunnistaa sekä omat että kumppanin toiveet, halut ja rajat. (Mielenterveysseura, viitattu 5.3.2019.)

2.2 Seksuaalirikollisuus ja seksuaalinen häirintä polkevat ihmisoikeuksia

Seksuaalirikollisuuteen, kuten lapsen hyväksikäyttöön tai raiskaukseen on vaikea löytää yhtä ainoaa syytä (Morrison ym. 1994). Vaikka taustalla on seksuaalisia tarpeita, silti seksuaalirikokset eivät koskaan liity pelkästään seksiin. Seksuaalirikoksissa tavoitellaan usein myös vallan ja hallinnan tunnetta ja parempaa itsetuntoa. Lapsia hyväksikäyttävällä voi olla lisäksi hankaluuksia luoda tunnesiteitä aikuisiin ihmisiin. Hän voi myös kokea itsensä ulkopuoliseksi sosiaalisissa yhteisöissä, jolloin nuoret voivat tuntua pienemmältä uhkalta. Hyväksikäyttöön syylistynyt ei ole ehkä koskaan saanut seksuaalikasvatusta tai hänellä voi olla jo lähtökohtaisesti vääristyneet käsitykset seksuaalisuudesta ja seksuaalisista rajoista (Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2019).

Tärkein asia, joka erottaa normaalin seksuaalisuuden rikollisesta toiminnasta, on toisen osapuolen suostumus. Seksuaalinen itsemääräämisoikeus, seksuaalinen loukkaamattomuus ja fyysinen turvallisuus ovat jokaisen ihmisen perusoikeuksia, eli jokainen voi itse päättää haluaako harrastaa seksiä, kenen kanssa ja milloin ja missä. Ketään ei siis voi pakottaa seksiin. (Riku, viitattu 5.3.2019.) Seksuaalioikeudet ovat kaikille kuuluva oikeus sukupuolesta, etnisestä taustasta, terveydentilasta tai seksuaalisesta suuntauksesta riippumatta. Seksuaalioikeuksista on laadittu myös kansainvälisiä sopimuksia. Maailman terveysjärjestö WHO:lla ja Seksuaaliterveyden maailmanjärjestöllä (WAS) on omat julistuksensa seksuaalioikeuksiin liittyen, joissa painotetaan sekä oikeutta omaan seksuaalisuuteen että itsensä suojeluun ja yksityisyyteen (Ihmisoikeudet.net, viitattu 13.3.2019).

Lähtökohdat ihmisoikeuksia kunnioittavalle seksuaalisuudelle löytyvät sekä Suomen perustuslaista (731/1999, 6-7 §) sekä YK:n kansainvälisestä lasten oikeuksien julistuksesta (Unicef, viitattu 27.4.2019). Lapsia on kohdeltava Suomen perustuslain mukaan "tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti".

Perustuslaki antaa myös jokaiselle suomalaiselle oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Lasten oikeuksien kansainvälinen sopimus taas velvoittaa aikuisia suojelemaan lasta kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä (artikla 34). Lasta ei näin saa hyväksikäyttää eikä altistaa asioille, joita hän ei pysty vielä käsittelemään.

Suomen rikoslaki suojaa perustuslaissa määrättyjen itsemääräämisoikeuden ja lasten oikeuksien toteutumista kriminalisoimalla seksuaalirikollista toimintaa. Lainsäädäntö koskettaa kaikkia Suomessa oleskelevia sukupuoleen, etniseen taustaan tai seksuaaliseen suuntautumiseen katsomatta. Rikoslaki määrittää seksuaalirikoksiksi teot, joissa lapsi houkutellaan seksuaaliseen tarkoitukseen ja joissa lasta hyväksikäytetään seksuaalisesti. Lapsen törkeästä hyväksikäytöstä voi saada enimmillään 10 vuoden rangaistuksen. Rikoslaki määrittelee myös raiskauksen, törkeän raiskauksen sekä parituksen ja törkeän parituksen rangaistaviksi. Myös seksuaalipalveluiden ostaminen nuorelta sekä sukupuolisiveyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen on Suomessa rangaistavaa, joista voi saada enimmillään kahden vuoden vankeustuomion. (Rikoslaki 20/1889, 2-9 §.)

Seksuaalinen häirintä luokitellaan kriminalisoiduksi toiminnaksi. Kun kyseessä on asiatonta sanallista, sanatonta tai fyysisestä käyttäytymistä, joka ilmentää seksiä vihjailuna tai painostaa seksiin. Se voi olla myös yksipuolista koskettelua ja intiimialueisiin kohdistuvaa huomiota, joka voi olla halventavaa ja toisen seksuaalista identiteettiä häpäisevää. Seksuaalisesta häirinnästä voidaan puhua myös seksuaalisena ahdisteluna, ei-toivottuna seksuaalisena käyttäytymisenä, seksuaalisena kaltoinkohteluna tai seksuaalisena hyväksikäyttönä, joka luo uhkaavaa, vihamielistä, halventavaa nöyryyttävää tai ahdistavaa ilmapiiriä (Tasa-arvo, viitattu 5.3.3019).

Seksuaalinen häirintä ei aina ilmene aggressiivisena tai hyökkäävänä käyttäytymisenä toista kohtaan, eikä siitä aina jää edes fyysisiä jälkiä. Joskus se voi olla ainoastaan sanallista. Käytös ei ole kuitenkaan koskaan hyväksyttävää, jos sen vastaanottaja kokee asian epämiellyttävänä ja kokee asiasta pahaa mieltä. Suomessa seksuaalisesta ahdistelusta on säädetty rangaistuksia, jos toimintaan liittyy toisen henkilöön kohdistuvaa sopimatonta ja itsemääräämisoikeutta loukkaavaa koskettelua. Tällaisesta voi saada enintään kuusi kuukautta vankeutta tai sakkorangaistuksen. Lisäksi, jos seksuaalinen hyväksikäyttö kohdistuu lapseen vahingoittaen tämän kehittymistä rangaistuksena voi olla vähintään neljä kuukautta tai enintään neljä vuotta vankeutta. (Rikoslaki 39/1889, 5-6 §.)

3 SEKSUAALIKASVATUSTA KULTTUURISENSITIIVISELLÄ OTTEELLA

Seksuaalikasvatuksella on yleensä tarkoitettu joko virallista tai epävirallista toimintaa, jossa kohderyhmälle annetaan tietoa ihmiskehoon, intiimeihin suhteisiin ja seksuaalisuuteen sekä niihin liittyvien arvoihin, asenteisiin ja taitoihin liittyen (WHO, viitattu 13.3.2019). Seksuaalikasvatus on yleensä kohdistettu lapsiin ja nuoriin, kun taas tässä opinnäytetyössä kohderyhmänä ovat aikuiset maahanmuuttajamiehet.

3.1 Seksuaalikasvatusta läpi elämän

Seksuaalisuuteen liittyvää kasvua tapahtuu läpi elämän, ja näin myös vielä aikuisenakin. Suomessa koulut ovat antaneet virallista seksuaalikasvatusta 1950-luvulta lähtien (Lehtonen 2003, 50), ja epävirallista seksuaalikasvatusta antavat erityisesti lapsen varhaisessa kehitysvaiheessa vanhemmat. Tämän opinnäytetyön kautta syntyvää puheeksioton välinettä taas voi hyödyntää koulujen lisäksi kaikki organisaatiot, jotka tekevät ohjaus- ja neuvontatyötä maahanmuuttajien kotoutumiseen ja hyvinvointiin liittyen.

Seksuaalikasvatuksen avulla pyritään ennaltaehkäisemään seksuaalisuuden tuomia ongelmia sekä tukemaan seksuaali-identiteetin kehittymistä. Seksuaalikasvatusta on kuitenkin kritisoitu sen ongelmakeskeisyydestä, kun kasvatustyössä painotetaan kielteisiä asioita kuten ei-toivottuja raskauksia tai sukupuolitauteja. Nykyisin seksuaalikasvatukselta toivotetaan myös positiivista näkökulmaa, joka antaa kohderyhmälle merkityksellistä ja kiinnostavaa tietoa. Tällaista positiivista ja ratkaisukeskeistä näkökulmaa halutaan tuoda esille tämän opinnäytetyön tuotettaman materiaalin avulla.

Seksuaalikasvatus kytkeytyy kansainvälisiin sopimuksiin ja erityisesti WHO:n (viitattu 13.3.2019) julkaisemiin seksuaalioikeuksiin, kuten oikeus omaan seksiin ilman pakottamista ja oman kehon koskemattomuuden kunnioittamiseen, joita tuodaan sisältöinä osaksi seksuaalikasvatusta. WHO näkee seksuaalikasvatuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi terveen ja tasapainoisen minäkuvan kehittymisen. Lasten ja nuorten kohdalla tärkeintä on turvalliseen seksuaaliseen kehitykseen liittyvän tuen antaminen. Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen osa-alueisiin WHO on määritellyt kehon ja kehityksen lisäksi läheisyyteen ja itsetuntoon, tunteisiin, moninaisuuteen, hyvinvointiin ja terveyteen, lisääntymiseen, normeihin ja tapoihin ja oikeuksiin liittyvät kysymykset.

Seksuaaliterveyden maailmajärjestö (World Association for Sexual Health) määrittelee seksuaalikasvatuksen prosessiksi, jossa opitaan kognitiivisia, emotionaalisia, sosiaalisia, vuorovaikutteisia ja fyysisiä näkökulmia seksuaalisuuteen (WAS, viitattu 13.3.2019). Vaikka virallinen seksuaalikasvatus keskittyy koulujen lapsille ja nuorille kohdistuvaan työhön, tulee muistaa, että seksuaalikasvatus alkaa aina varhaislapsuudesta ja jatkuu koko elämän aina nuoruudesta aikuisuuteen (WHO, viitattu 13.3.2019). Tässä työssä seksuaalikasvatus kohdistuu nuorten lisäksi myös aikuisiin miehiin ja taustalla on ajatus läpi elämän tapahtuvasta kasvusta seksuaalisen käyttäytymisen osalta.

3.2 Kulttuurisensitiivinen seksuaalikasvatus

Seksuaalisuuden ja seksuaalisuuden rajoihin liittyvät tulkinnat vaihtelevat eri kulttuureissa, joten maahanmuuttajille annettava seksuaalikasvatus tulisi olla kulttuurisensitiivistä. Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa kykyä ymmärtää eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kokemusmaailmaa (THL, viitattu 13.3.2019). Se on kykyä huomioida kulttuurin erityispiirteitä ja tunnistaa, millaisia merkityksiä ne tuovat ympäröivään aikaan ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Tytöjen talo, viitattu 13.3.2019). Kulttuurisensitiivisessä kasvatustyössä tämä tarkoittaa opetussisältöjen rakentamisen maahanmuuttajien kulttuuritaustan ja siihen liittyen arvomaailman huomioivaksi. Siihen liittyy tietoisuus niin positiivisista kuin negatiivisista kulttuurin piirteistä sekä myös stereotyyppien tunnistamisesta, mitkä vaikuttavat myös seksuaaliseen käyttäytymiseen. Opinnäytetyössä oleva näkökulma seksuaalikasvatukseen kuitenkin huomioi seksuaalisuuden jatkuvana kasvun prosessina, joka huomioi myös arvojen ja asenteiden dynaamisuuden osana muuttuvaa minä- ja maailmankuvaa.

Suomessa kulttuurisensitiivistä seksuaalikasvatusta annetaan osana koulun opetussuunnitelmia. Kulttuurisensitiivisen seksuaalikasvatuksen kautta vahvistetaan lasten kunnioitusta omaa itseään ja kehoaan kohtaan, sekä ehkäisemään itseä ei-toivottavilta seksuaaliteoilta. Koulujen lisäksi seksuaalisuuskasvatus kuuluu osana sosiaali- ja terveydenhuollon seksuaaliterveystyöhön. Keskeisenä tavoitteena tässä työssä on ollut muun muassa maahanmuuttajatyttöjen ja -naisten hyvinvoinnin parantaminen ympärileikkausten eli sukelinten silpomisen ehkäisyyn liittyen. Lisäksi monikulttuurinen seksuaaliterveys peräänkuuluttaa kulttuurierojen huomioimista seksuaaliopetuksessa. Suurimmat asenne-erot seksuaalisuuteen liittyen tulevat ilmi etenkin naisten asemaan ja heidän oikeuksiinsa määrätä omaa koskemattomuuttaan. (THL 2019, viitattu 12.2.2019.)

4 SEKSUAALIKASVATUS JA PUHEEKSIOTTO OSANA YKSILÖLLISTÄ KOTOUTUMISTA

Puheeksiotto on kuulunut sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen työnkuvaan 1960-luvulta lähtien. Taustalla oli sosiaalitieteiden ihmiskäsityksessä tapahtunut paradigmanmuutos, jolloin yksilöt alettiin nähdä passiivisen tiedon vastaanottajan sijaan aktiivisina itsenäisesti ajattelevina ja tuntevina toimijoina. Puheeksiottoa on hyödynnetty Suomessa esimerkiksi päihdetyössä, ja erilaisten puheeksioton työvälineiden toivottiin helpottavan yksityisyyteen menevien ja tabuina miellettyjen asioiden käsittelyä asiakkaiden kanssa. Katsottiin, että asian ottaminen puheeksi mahdollisimman varhain ehkäisisi tehokkaimmin esimerkiksi alkoholin käytöstä aiheutuvia psyykkisiä, terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. (Tamminen 2009, 4-6.)

4.1 Puheeksiotto sosiaali- ja terveysalalla

Nykyisin puheeksi ottaminen kuuluu normaalina osana sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden työnkuvaan. Myös lainsäädäntö velvoittaa puheeksioton silloin, kun lapsen turvallisuus ja hyvinvointi epäillään riskikäyttäytymisen vuoksi olevan vaarassa (Euroopan unionin perusoikeuskirja 2019; Oikeusministeriö, viitattu 31.8.2019). Ongelmakäyttäytymisen, kuten alkoholin tai huumeiden käytön tai peliriippuvuuden tueksi on nykyisin tarjolla lukuisia puheeksiottoa helpottavia työvälineitä ja menetelmiä, ja niitä löytyy muun muassa Päihdelinkin verkkosivuilta (A-klinikkasäätiö 2019, viitattu 1.9.2019).

Puheeksiottoon liittyy vahvasti huoli yksilöstä tai hänen vastuullaan olevista ihmisistä, ja siksi sillä tavoitellaan muutosta yksilön käyttäytymisessä. Hankalista asioista puhuttaessa tilanteiden tulisi olla kiireettömiä ja rauhallisia, ja keskustelun tulisi tapahtua luottamuksellisesti kahden kesken ohjaajan kanssa. Puheeksiottoa helpottaa, kun keskusteltavat asiat on suunniteltu etukäteen, ja tässä auttavat erilaiset puheeksioton menetelmät. Asiakas tulee kohdata tilanteessa kunnioittavasti ja tasavertaisesti, kuten yleensä sosiaalialan työssä asiakas kohdataan. Puheeksioton tavoitteena on löytää yhdessä asiakkaan kanssa ratkaisuja ja herätellä asiakkaan omakohtaista tarvetta muutokseen. Moralisointi ja syyttely eivät kuulu puheeksiottoa koskevaan keskusteluun, vaan vuorovaikutus perustuu luottamuksen rakentamiselle. (Tamminen 2009, 11—13.)

Seksuaalikäyttäytymiseen liittyvissä puheeksiotto tilanteissa ohjaajan osaaminen ja asenteet ovat erittäin merkitykselliset. Epäkunnioittava asenne voi tulla ilmi vuorovaikutustilanteissa, joka saattaa voi helposti johtaa asiakkaan haluttomuuteen puhua avoimesti asioistaan (A-klinikkasäätiö 2017, viitattu 1.9.2019). Kun keskustelun aiheena on arka ja intiimi seksuaalisuus, tulee työntekijän kohdistaa erityinen huomio rohkaisevaan ja asiakasta kunnioittavaan käyttäytymiseen. Maahanmuuttajille suunnatuissa puheeksiotto tilanteissa on lisäksi hyvä muistaa, että pelkkä kulttuuritausta sinällään ei vielä lisää riskejä seksuaalirikoksiin. Potentiaalista seksuaalirikollista on vaikeaa tunnistaa erityisistä piirteistä, ja ohjattavissa maahanmuuttajamiehissä on paljon myös niitä, jotka eivät ole riskikäyttäytyjiä, mutta tarvitsevat silti oman hyvinvointinsa tueksi seksuaalivalistusta.

Seksuaalisuuteen liittyvä puheeksiotto on osa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen vastuullista työtä, jota tulisi tehdä kaikissa sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa. Kulttuurisensitiivinen seksuaalisuuden puheeksiotto huomioi asiakkaan yksilölliset valmiudet vastaan ottaa ja tulkita käsiteltävää tietoa tekemättä myöskään liiallisia yleistyksiä hänen kulttuuritaustansa pohjalta. Kaikilla ihmisillä on ennakkoluuloja, mutta ne on hyvä tiedostaa, jotta voisi kehittyä vuorovaikutustaidoissa. Keihäs kertoo Dervinin jakaneen monikulttuuriset taidot kolmeen ryhmään: kykyyn tiedostaa, kykyyn analysoida ja kykyyn käyttäytyä (Dervin & Keihäs 2013, 123). Ilman kykyä tiedostaa omia ennakkoluuloja vuorovaikutus rakentuu jo lähtötilanteessa heikolle pohjalle.

Tärkeää seksuaalisuuden puheeksiottamisessa on aikaansaada turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa asiat etenevät asiakkaan ehdoilla. Lisäksi asioista tulisi puhua termeillä ja käsitteillä, jotka asiakas ymmärtää ja ammattialan käsitteistöä tulisi välttää. Tässä yhteydessä keskustelun tukena voidaan käyttää erilaisia työvälineitä, kuten kuvia, symboleita ja informatiivista tekstiä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2019, 83–85.) Lisäksi on hyvä, kun ohjaaja tiedostaa omat seksuaalisuuteen liittyvät asenteensa ja arvonsa. Asiakkaan seksuaalisuuden tukemisella ja ohjauksella on hyvät lähtökohdat onnistua silloin, kun ohjaaja on empaattinen ja motivoitunut kuulemaan asiakkaan henkilökohtaista tarinaa (Ilmonen 2006, 43). Lisäksi seksuaalisuuden puheeksiotossa on hyvä tuoda esille ajatusta seksuaalisuudesta luonnollisena ja sallittuna asiana, kun se tapahtuu toisen ihmisen itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta kunnioittavasti ja Suomen lainsäädäntöä noudattaen (Honkanen 2017, 397). Oman seksuaalisuuden kieltäminen ja siitä johtuva häpeä heikentää minäkuvaa ja psyykkistä

hyvinvointia, jonka vuoksi omaan seksuaalisuuteen rohkaisu on puheeksiotto tilanteissa myös tärkeää.

4.2 Seksuaalikasvatus osana kotoutumisprosessia

Eri kulttuuritaustan omaavien maahanmuuttajien seksuaalikasvatuksessa on hyvä tiedostaa kunkin asiakkaan yksilöllinen vaihe kotoutumisprosessissa. Milton Bennettin (IDRIstitute, viitattu 1.6.2019) on kehittänyt kulttuurienvälisen herkkyyden kehitysmallin (DMIS), joka huomioi kotoutumisvaiheen ja ympäröivän sosiaalisen ympäristön vaikutukset uuden kulttuurin omaksumiseen. DMIS-mallissa kotoutumisprosessi jakautuu kuuteen eri vaiheeseen; kieltämiseen, puolustamiseen, vähättelyyn, hyväksyntään, sopeutumiseen ja lopulta integroitumiseen.

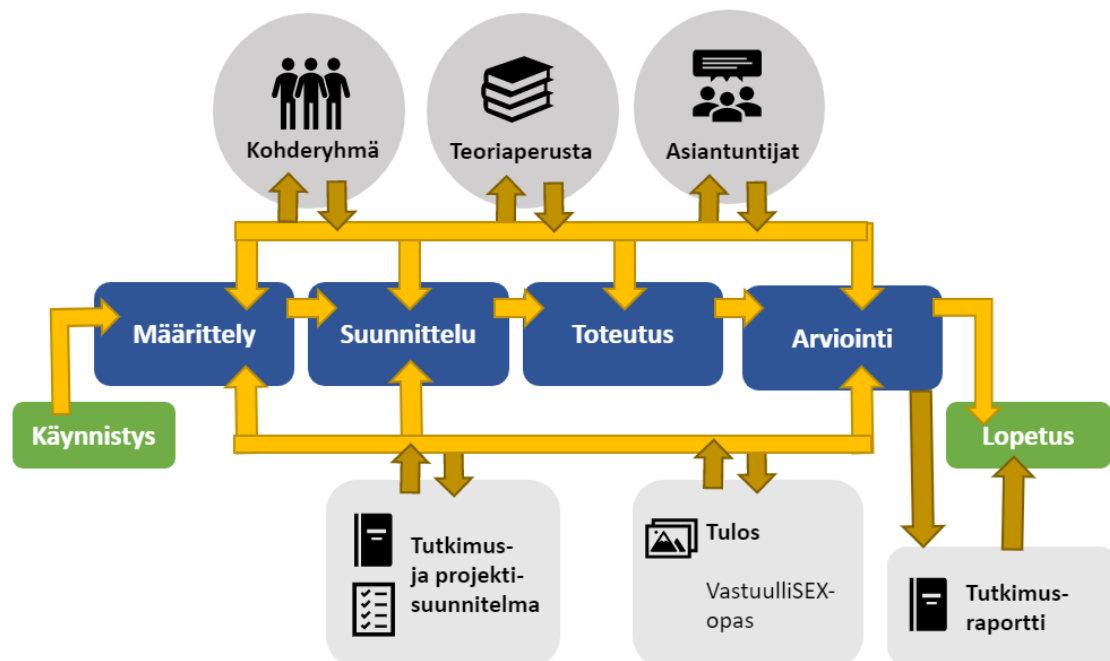
Kieltämisen vaiheessa yksilö ei ole vielä kiinnostunut uudesta kulttuurista eikä hän ole valmis omaksumaan uudenlaisia arvoja ja sääntöjä. Seuraavassa puolustusvaiheessa yksilö näkee vieraat kulttuurit uhkana, jolloin voidaan hakea korostetustikin turvaa omasta kulttuurista. Kolmannessa vähättelyn vaiheessa eri kulttuurit nähdään samanlaisina periaatteiltaan eikä vielä haluta tunnistaa tai hyväksyä kulttuurien välisiä eroja. Neljännessä hyväksynnän vaiheessa ollaan lopulta valmiit suvaitsemaan eri kulttuurit ja niiden erot, joka johtaa sopeutumisen kautta integroitumisen. Tällöin yksilö on onnistuneesti omaksunut eri kulttuurien väliset erot ja pystyy liikkumaan näiden välillä joustavasti. (IDRIstitute, viitattu 1.6.2019.)

Se, kuinka maahanmuuttaja omaksuu esimerkiksi länsimaiseen seksuaalikulttuuriin liittyviä toimintamalleja ja arvoja, riippuu siis siitä, missä vaiheessa hän on omassa kotoutumisprosessissaan ja kuinka sosiaalinen ympäristö häntä tässä tukee. VastuulliSEX-oppaan sisältö on suunnattu niille henkilöille, joilla kotoutuminen on vielä alkuvaiheessa. Yksilöllisten erojen huomioiminen on mahdollista ohjaajan ja asiakkaan välisessä keskustelutilanteessa, johon oppaan sisältöjen toivotaan johdattavan.

5 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN METODOLOGIA

Opinnäytetyö ja sen tuloksena syntynyt VastuulliSEX-opas toteutetaan toiminnallisen opinnäytetyön metodologian mukaisesti, jossa prosessi etenee tieteelliselle projektille asetettujen vaiheiden kautta (Pohjannoro & Taijala 2007,17), ja jossa teoreettinen tietoperusta pyritään liittämään osaksi tuloksena syntyvää tuotetta (Vilkkä & Airaksinen 2003: 41-43). Tässä tutkimusraportissa perustellaan VastuulliSEX-oppaassa tehtyjä sisältöratkaisuja sekä teorian tietoon tukeutumalla, että sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden ja oppaan kohderyhmää edustavien maahanmuuttajamiesten haastatteluissa saamiemme tietojen kautta. Tietoperustaa hyödynnetään opinnäytetyön keskeisten käsitteiden avaamisessa ja käsiteltävän aiheen rajauksessa tukeutumalla sosiaali- ja kulttuurialan tieteellisiin ja ammatillisiin julkaisuihin. Keskeisenä metodologisena suunnannäyttäjänä on tutkimusprojektille tyypillinen eteneminen vaiheittain kohti tavoiteltavia tuloksia ja niiden arviointia (kuvio 1). Määrittelyvaiheen tutkimusaiheen rajaamisen, teoreettiseen taustaan perehtymisen sekä kartoituksen ja tavoitteiden asettelun kautta suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

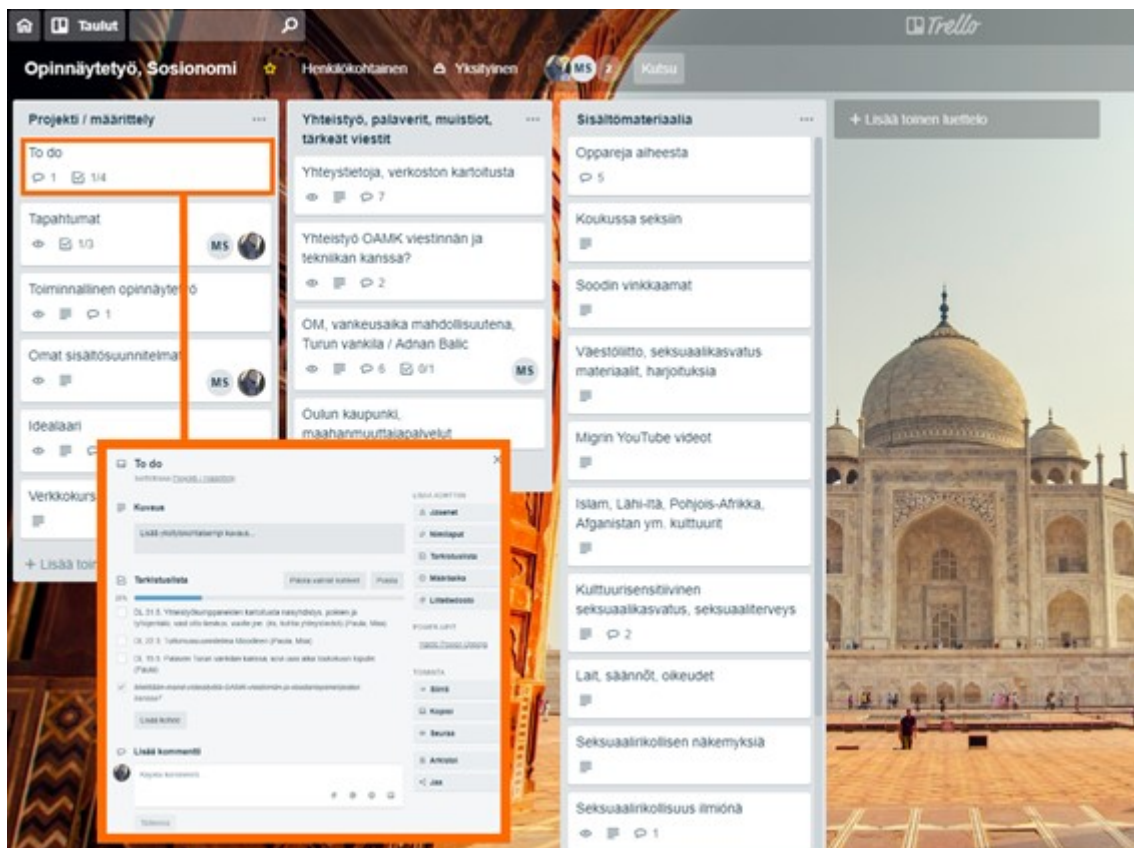

KUVIO 1. Opinnäytetyöprojektin vaiheet, menetelmät ja tulokset

5.1 Opinnäytetyön suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa projektin tavoitteet konkretisoidaan ja niiden toteuttamiseen tarvittavat työtehtävät avataan työvaiheineen projektisuunnitelmaan. Projektisuunnitelmaan laaditaan tiivistelmä aikataulusta ja projektin työvaiheista (liite 1). Projektin työvaiheiksi määritellään määrittelyvaihe, suunnittelu- ja toteutusvaihe sekä loppuarviointi ja raportointi. Määrittelyvaiheen tehtäviin kuuluvat myös aiheeseen liittyvään teoriaperustaan ja ammattijulkaisuihin perehtyminen.

Projektin suunnitteluvaiheessa määritellään projektiryhmän sisäiset pelisäännöt ja kirjataan riskianalyysi. Projektin sisäinen viestintä hoidetaan WhatsApp-mobiilisovelluksen ja sähköpostikeskustelun avulla sekä fyysisinä tapaamisina. Lisäksi projektilla on käytössään Trello-sovellus, joka mahdollistaa tietojen kokoamisen ja viestinnän keskitetysti yhdessä paikassa (kuvio 2).

KUVIO 2. Projektin Trello-taulu ja esimerkki tehtäväkortista.

Määrittelyvaiheessa kartoitetaan maahanmuuttajien kotoutumisen ja seksuaalirikosten parissa työskentelevien sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoita sekä otetaan yhteyttä tahoihin, joiden

kautta pystytään järjestämään kohderyhmää edustavien maahanmuuttajien haastattelut. Haastatteluille kysytään lupa (liite 2). Tarvekartoituksen lisäksi oppaan työversioita testataan sekä kohderyhmällä että alan asiantuntijoilla. Myös oppaan laadulliset kriteerit asetetaan. Oppaan suunnittelu tehdään iteratiivisesti niin, että tehdään riittävän monta työversiota, joita testataan ja arvioidaan asetettujen laatuksiteereiden saavuttamiseksi.

5.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tärkein lyhyen tähtäimen tulostavoite on suunnitella ja toteuttaa sähköisesti jaettava ja pdf-muotoinen VastuulliSEX-opas puheeksioton tueksi sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden ohjaamaan maahanmuuttajamiesten seksuaalivalistukseen. Opinnäytetyön kehitystavoitteet taas liittyvät seksuaalisuuden puheeksiottoon liittyvien työmenetelmien kehittämiseen sosiaali- ja terveysalalla.

Oppaan laadullisiksi tavoitteiksi asetetaan käyttäjälähtöisyys, kulttuurisensitiivisyyden toteutuminen sisällöissä, hyödyllisyys sekä välittömälle kohderyhmälle (sosiaalialan asiantuntijat) että välilliselle kohderyhmälle (maahanmuuttajamiehet), tekstisisältöjen selkokieliisyys ja visuaalisen ilmeen selkeys. Tässä yhteydessä selkeydellä tarkoitetaan sitä, että oppaassa kerrotut asiat ymmärretään ja hahmotetaan helposti. Laadullisia tavoitteita arvioidaan pyytämällä VastuulliSEX-oppaan työversiosta palautetta sekä sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoilta että kohderyhmää edustavilta maahanmuuttajamiehiltä. Palautekyselyiden kysymykset on kuvattu liitteissä 3, 4 ja 5.

Oppaassa asiat halutaan kertoa selkokielellä havainnollistaen asioita kuvilla ja symboleilla, ja oppimista halutaan vahvistaa mahdollisuudella vastata myös itse oppaassa esitettyihin kysymyksiin. Tavoitteena on haastatella eri kotoutumisvaiheessa olevia maahanmuuttajamiehiä ja kuulla heidän näkemyksiään siitä, kuinka seksuaalisuudesta tulisi puhua heidän kanssaan samoilta kulttuurialueilta tulevien maahanmuuttajamiesten kanssa.

Oppaan menetelmällisenä tavoitteena helpottaa avoimen ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymistä asiakkaan kanssa sekä mahdollistaa kulttuurisensitiivisyyden ja sosiaalialan eettisten periaatteiden huomioiminen asiakastyössä (Innokylä, viitattu 27.4.2019; Talentia 2017, viitattu 27.4.2019). Oppaan sisältöjen toivotaan tukevan ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen sekä positiiviseen

diskriminaatioon liittyviä ammattieettisiä arvoja. Sisällöllisiä tavoitteita ohjaavat teoriatiedon lisäksi Suomen perustuslain (731/1999, 6-7 §) ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten (Unicef, Viitattu 27.4.2019) lähtökohdat ihmisoikeuksia kunnioittavalle seksuaalisuudelle.

Opinnäytetyön pitkän aikavälin tavoitteena on oppaan avulla toteutetun seksuaalikasvatuksen kautta ehkäistä Euroopan unionin uhridirektiivin (Euroopan unionin perusoikeuskirja 2018, viitattu 31.8.2019) mukaisesti ennen kaikkea lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia sekä vaikuttamaan maahanmuuttajamiesten hyvinvointiin ja onnistuneeseen kotouttamiseen. Näiden myötä pitemmän tähtäimen tavoitteena on myös ylläpitää sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia Suomessa. Suomalaiseen seksuaalikulttuuriin liittyvien arvojen ja sääntöjen omaksumisen kautta maahanmuuttajamiehen riski tulla tuomituksi seksuaalirikoksen vuoksi pienenee, mikä ehkäisee osaltaan syrjäytymistä.

Opinnäytetyöntekijöiden sosiaalialan ammatillisuuden vahvistaminen on yksi opinnäytetyön tavoitteista. Kulttuurisensitiivisen seksuaalikasvatuksen teeman sekä sitä tukevan työvälineistön kehittämisen toivotaan vahvistavan opinnäytetyön tekijöiden ymmärrystä sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyn ja ohjaustyön merkityksestä osana sosionomin työnkuvaa. Tuotesuunnitteluun keskittyvän opinnäytetyön kautta tavoitellaan osaamista tutkimus- ja kehittämistehtävissä. Lisäksi keskeisiä tavoitteita on lisätä opinnäytetyöntekijöiden tietämystä kulttuurisensitiivisestä seksuaalikasvatuksesta, josta on hyötyä erityisesti monikulttuurisessa ohjaus- ja neuvontatyössä. Myös käytännön kokemuksen hankkiminen monialaisesta verkostotyöstä nähdään oppimiseen liittyvänä tavoitteena.

5.3 Kohderyhmä ja hyödynsaajat

VastuulliSEX-oppaan välittömät hyödynsaajat ovat ne sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat, jotka työskentelevät maahanmuuttajien kotoutumisen ja hyvinvoinnin parissa, esimerkiksi vastaanottokeskuksissa, kuntien maahanmuuttajapalveluissa tai erilaisissa hankkeissa. Oppaan avulla kynnys ottaa puheeksi intiimi ja arka seksuaalisuusteema helpottuu. Lisäksi ohjaustilanteiden suunnittelu helpottuu, kun asiantuntija voi edetä ohjauksessa valmiin sisältörakenteen pohjalta. Opas toimii omien ja toisen ihmisen koskemattomuuden rajojen hahmottamisessa erilaisten konkreettisten kysymysten ja infotekstien kautta.

VastuulliSEX-oppaan varsinainen kohderyhmä on eri kulttuuritaustoista Suomeen muuttaneet maahanmuuttajamiehet, joiden kotoutumisvaihe on vielä alussa, ja jotka tarvitsevat tietoa suomalaisesta seksuaalikulttuurista ja -lainsäädännöstä. Erityisesti Suomessa turvapaikanhakijoina oleskelevat ja jo oleskeluluvan saaneet Suomessa alle viisi vuotta asuneet maahanmuuttajamiehet ja -pojat ovat oppaan varsinaista kohderyhmää. Lisäksi erityisesti Lähi-idästä, Pohjois-Afrikasta ja Afganistanista ja maaseuduilta kotoisin olevat se sekä alhaisen koulutustason omaavat tai kokonaan luku- ja kirjoitustaidottomat kuuluvat kohderyhmään.

VastuulliSEX-oppaan välilliseksi hyödynsaajaksi koetaan laajemmassa mittakaavassa koko yhteiskunta. Kasvaneet seksuaalirikosten määrät yritetään saada laskemaan ennaltaehkäisevän valistustyön avulla ja vähentämään näin rikollisuutta sekä siitä aiheutuvia yhteiskunnallisia kustannuksia. Oikea-aikaisella ja kattavalla kulttuurisensitiivisellä seksuaalikasvatuksella sekä helpottavalla puheeksioton työkalulla tavoitellaan ymmärryksen siirtämistä maahanmuuttajille suomalaiseen seksuaalikulttuuriin ja -lainsäädäntöön liittyen.

6 OPINNÄYTETYÖPROJEKTIN TOTEUTUS

VastuulliSEX-oppaan sisältö suunniteltiin käyttäjälähtöisesti niin, että ensin selvitettiin ensisijaisen, sekä toissijaisen kohderyhmän omia tarpeita ja toiveita seksuaalivalistukselle. Sisältöjen suunnittelussa tukeuduttiin aiheeseen liittyviin aikaisempiin tutkimuksiin ja ammattialan julkaisuihin. Maahanmuuttajamiesten haastattelussa menetelmänä käytettiin laadullista, fenomenologiaan pohjautuvaa puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jossa mielenkiinnon kohteena on tutkittavien ihmisten omat kokemukset ja niiden ymmärtäminen yleistysten etsimisen sijaan (esim. Laine 2007, 29 - 31). Maahanmuuttajien haastattelun tueksi suunniteltiin kysymysrunko (liite 5), joka pyrki antamaan mahdollisimman paljon tilaa haastateltavien omakohtaisille tulkinnoille. Asiantuntijoiden konsultoinnit pidettiin vapaamuotoisesti keskittymällä kulttuurisensitiivisen seksuaalikasvatuksen ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyn teemoihin. Osa konsultaatioista saatiin THL:n asiantuntijapuheenvuorojen kautta Oulussa toukokuussa 2019 järjestetyssä Kotona Suomi –asiantuntijaseminaarissa.

6.1 Asiantuntijoiden näkemysten perusteella valikoitunut sisältö

Rikosseuraamuslaitoksen erityisohjaaja näki tärkeimmiksi asiasisällöiksi itsemääräämisoikeudet ja seksuaalisen koskemattomuuden sekä suojaikärajan. Haastateltavamme erityisohjaaja työskentelee seksuaalirikoksesta vankilatuomion saaneiden maahanmuuttajamiesten ohjaajana, ja hänen kokemuksensa mukaan maahanmuuttajilla ei ole riittävästi tietoa Suomen seksuaalilainsäädännöstä ja 16 vuoden suojaikärajan tuomista rajoitteista. Erityisohjaaja korosti, että maahanmuuttajamiesten seksuaalirikosten riskitilanteet eivät liity esimerkiksi kaduilla tapahtuviin tuntemattoman miehen tekemiin raiskauksiin vaan usein taustalla on tietyn ajan kestänyt suostuttelu. Tähän liittyy internetissä tapahtuva ja nuoren seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja sen valmisteluun liittyvä toiminta, jota on alettu kutsua käsitteellä Grooming (Väestöliitto 2019c, viitattu 1.9.2019). Haastattelemamme erityisohjaaja toivoi, että tämä ilmiö huomioidaan VastuulliSEX-oppaassa ja tuodaan esille se jollakin tavalla, esimerkiksi niin, että alaikäiseltä ei voi ostaa seksiä vastineeksi lapselle annettavista tavaroista (esim. alkoholi, tupakka, meikit), vaikka lapsi itse ilmaisisi halukkuutensa seksiin.

Oulun maahanmuuttajapalveluiden asiantuntijat pitivät tärkeänä, että oppaassa asiat otettaisiin esille mahdollisimman selkokielellä ja konkreettisesti, sekä huomioiden myös heikon

koulutustason omaavat asiakkaat. Yksinkertaistetusti ja selkokielellä tuotettu materiaali, jossa asioita havainnollistettaisiin kuvien ja symbolien avulla, koettiin toimivaksi. Tällainen materiaali olisi hyödynnettävissä sekä ohjaustyössä että asiakkaille itsenäiseen tutustumiseen annettavaksi ennen varsinaista ohjaustilannetta. Maahanmuuttajapalvelut toivoivat oppaan sisällön lähtevän humanistisesta ihmiskäsityksestä, johon kuulu luottamus asiakkaan sisäsyntyisiin kasvun mahdollisuuksiin myös seksuaalisuuteen ja siihen liittyviin arvoihin liittyen. Oppaan tunnelmasta haluttiin rohkaisevaa ja toivoa herättävää sekä ihmisyyttä kunnioittavaa.

Kotona Suomessa –hankkeen seminaarissa (21.5.2019) kuultiin sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoiden näkemyksiä teemasta *“Kuinka puhua maahanmuuttajille sensitiivistä asioista?”* Asiantuntijoiden puheenvuoroissa korostettiin puheeksioton ja aidon kiinnostuksen osoittamisen merkitystä, esimerkiksi kysymällä yksinkertaisesti: *“Mitä sinulle kuuluu?”* Asiakkaan hyvinvoinnin tiedustelu on tärkeä aloitus sensitiivisten aiheiden käsittelyssä, ja tätä halusimme tuoda esille myös VastuulliSEX-oppaan sisällöissä. Lisäksi puheenvuoroissa painotettiin, että monikulttuurisessa ohjauksessa ihminen tulee kohdata ilman kategorisointeja omana yksilönään kulttuuritaustastaan riippumatta, ja toisaalta kulttuurien välinen vuorovaikutus tulee perustua keskinäiselle arvostukselle. Ohjauksessa tulisi ilmetä aito halu, kyky ja herkkyys nähdä asiakas omana erityisenä itsenään. Ohjaajan tulee myös tiedostaa omat asenteensa ja arvonsa, ja vuorovaikutustilanteissa on hyvä hallita aktiivien kuuntelun taidot, jossa ohjaaja omilla eleillään ja lisäkysymyksillään rohkaisee avoimuuteen. Lisäksi yhdessä puheenvuorossa kehoitettiin kertomaan suomalaisista tavoista ja säännöistä mahdollisimman avoimesti ja suoraan.

Edellä mainitut puheenvuorot ohjasivat oppaan sisältöjä siten, että seksuaalisuus sanana poistettiin puheeksioton alkuvaiheesta. Halusimme tuoda tekstisisältöjen tyyliä ja kuvavalinnoilla esille kuvaa seksuaalisuudesta elämän luonnollisena ja positiivisena voimana. Seksuaalisuuskäyttäytymisen vastuullisuus ja sitä määrittävät rajat haluttiin tuoda selkeästi esille puhuttelevina kuvina ja seksuaalisia valintoja konkretisoivina tilanteina. Lisäksi asiantuntijoiden puheenvuorot vahvistivat tarvettamme kertoa seksuaalisuuteen liittyvistä suomalaisista tavoista ja lainsäädännöstä mahdollisimman selkeästi ja suoraan.

6.2 Maahanmuuttajamiesten näkemysten perusteella valikoitunut sisältö

Kohderyhmän viisi haastateltavaa valittiin harkinnanvaraisesti. Haastateltavista kaksi oli asunut Suomessa yli 10 vuotta ja muut olivat saapuneet Suomeen vuoden 2015 jälkeen. Haasteltaviksi

valittiin sekä henkilöitä, joilla kotoutumisprosessi on vasta alussa, että henkilöitä, jotka ovat jo kotoutuneet Suomeen. Haastateltavat olivat kotoisin Irakista, Syyriasta, entisestä Jugoslaviasta, eli yhteisöllisyyttä enemmän kuin länsimaissa arvostavilta kulttuurialueilta (Väestöliitto 2019d, viitattu 13.6.2019). Iältään haastateltavat olivat 26-37—vuotiaita ja Suomessa oleskeluajat vaihtelivat kahdesta vuodesta yli kymmeneen vuoteen. Kaikilla haastateltavilla oli haastatteluhetkellä oleskelulupa Suomessa, kahdella heistä oleskelupa oli pysyvä. Koulutustasot vaihtelivat kotimaassa hankitusta korkeakoulututkinnosta peruskouluun, ja kaikki olivat opiskelleet tai opiskelivat parhaillaan suomen kieltä. Kukaan ei ollut koulutustaan vastaavassa työssä Suomessa, osa ei ollut työssä lainkaan. Kaikki haastateltavat olivat saapuneet Suomeen turvapaikanhakijoina tai kiintiöpakolaisina.

Haastateltavista kaikilla oli samanlainen käsitys siitä, että Suomessa seksuaalikulttuuri on huomattavasti avoimempaa ja näkyvämpää kuin omassa kotimaassa. Heistä kaikki tiedostivat länsimaisen oikeuskäsityksen naisten ja miesten tasa-arvosta. Tämä tuli esille yhden haastateltavan puheessa siinä, kuinka vapaina naiset saivat hänen mielestään Suomessa elää ja esimerkiksi liikkua keskenään kaupungilla ja iltaisin baareissa. Tietoisuus suomalaisesta lainsäädännöstä suhteessa naisten ja lasten koskemattomuuteen tuntui olevan kaikille selvää.

“Naiset ovat täällä voimakkaita ja oikeuksista puhutaan paljon, ja se tosissaan näkyy!”

Kaikkien mielestä tällaiset lait ovat hyviä asioita ja yksi haastateltavista harmitteli samanlaisen lain puuttumista omassa kotimaassaan.

Kaksi haastateltavasta olivat myös yllättyneitä, kuinka vapaasti Suomessa saa toteuttaa omaa seksuaalista suuntautumistaan esimerkiksi homosuhteiden kautta. Heistä toisen mielestä tämä oli *“mahtava juttu”*. Henkilö ei kuitenkaan vaikuttanut pitävän homoutta normaalina vaan enemmänkin sairautena, johon tulisi hänen mielestään etsiä sopiva lääke.

“Tosi erilaista on se, että täällä voit voi olla bi tai homo, ja kaikki on silti ok.”

Kysyimme erikseen, millä tavoin ja keiden toimesta haastateltaville oli Suomeen tullessa kerrottu suomalaisesta seksuaalikulttuurista ja lainsäädännöstä. Turvapaikanhakijoina tulneiden mukaan näistä asioista oli tiedotettu ainoastaan Vastaanottokeskuksen ryhmävalmennuksissa, joissa mukana oli isompi joukko turvapaikanhakijoita yhtä aikaa. Yksi haastateltavista kertoi

tuolloin olleen mahdollista varata henkilökohtaisia keskusteluajoja, jossa oli käytettävissä tulkki. Molempien turvapaikanhakijoina tulleiden mielestä tietoa oli annettu riittävästi. Ongelmallisena he kuitenkin kokivat valmennusten ajoituksen, sillä se tapahtui juuri maahan saapumisen jälkeen, jolloin heidän koko elämänsä oli ollut niin suurissa muutosten pyörteissä, ettei heillä ollut riittävästi valmiuksia vastaanottaa suurta määrää tietoa. Uuteen ympäristöön tottuminen vei jo itsessään lähes kaiken energian. Vaikka asioista toisaalta oli hyväkin tietää alussa, ongelmana he näkivät sen, että kaikki kerrottu tietomäärä unohtui helposti, kun opeteltavia asioita oli niin paljon. Lisäksi eräs haastateltava toi esille, ettei tilaisuuksissa oltu riittävästi huomioitu ihmisten erilaisia valmiuksia vastaanottaa tietoa. Ohjauksen sisällöissä olisi hänen mielestään pitänyt huomioida paremmin maahanmuuttajan kouluttautuneisuus kotimaassa sekä se, onko hän asunut aiemmin maaseudulla vai kaupungissa. Maahanmuuttajan lähtömaa kertoo vain pienen osan henkilön valmiuksista, ja yhden maan sisältä löytyy hänen mielestään yhtä paljon erilaisuutta kuin on ihmisiäkin.

Edellä mainittu haastateltava toi esille monikulttuuriseen ohjaustyöhön liittyvän tärkeän näkökulman esille. Sen sijaan, että huomio kohdistetaan ainoastaan maahanmuuttajan lähtömaahan ja kulttuuristaan, ohjauksessa ja sitä tukevissa materiaaleissa on hyvä myös tiedostaa, että yhden kulttuurialueen sisältä on lähtöisin moninainen määrä erilaisten lähtökohtien, arvomaailmojen ja elämäntarinoiden omaavaa ihmistä. Tämä näkyi siinä, että haastateltavien mielestä osa vastaanottokeskuksen ryhmävalmennuksissa mukana olleista ei ollut vaikuttanut lainkaan kiinnostuneelta ohjauksesta ja näyttivät suhtautuvan siihen joko välinpitämättömästi tai jopa ylimielisesti. Alla oleva sitaatti kertoo, kuinka tärkeää ohjauksessa on huomioida yksilölliset valmiudet myös kulttuurialueiden sisällä:

“Jos ihminen todella haluaa oppia, hän oppii ja kuuntelee varmasti. Vaikka meidän kulttuurimme on tosi erilaiset, ihminen kyllä oppii. Ihminen, joka ei halua eikä ole valmis oppimaan, ei kuuntele.”

Haastatteluissa kysimme myös, kuka olisi paras henkilö kertomaan haastateltaville seksuaalikasvatukseen liittyvistä asioista. Yksi haastateltava oli vahvasti sitä mieltä, että poliisi vahvana auktoriteettina olisi uskottavin kertoja. Tosin osa haastateltavista taas piti tärkeänä, että saisi keskustella samaa sukupuolta olevan ihmisen kanssa, eikä ohjaajan tarvitsi edustaa suomalaista virkavaltaa. Pitempään Suomessa asuneille haastateltaville taas ei tuntunut sukupuolella olevan kovinkaan suurta merkitystä. Esimerkiksi yhdelle yli 10 vuotta Suomessa asuneelle paras vaihtoehto voisi olla luottamuksellinen keskustelu oman terveydenhoitajan tai

sairaanhoidajan kanssa. Vastaukset tuovat viitteitä siitä, että kotoutumisprosessissa jo pitkällä olevat omaksuvat paremmin Suomessa totuttuja tapoja puhua asioista joko vertaisryhmissä tai sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa.

Eräs haastateltava oli huolissaan siitä, millaisia seurauksia saattaa tulla siitä, kun nuoret tytöt eivät tiedä riittävästi kuinka eri kulttuureista tulevien miesten kanssa tulee käyttäytyä. Heitä tulisi hänen mielestään kasvattaa enemmän tiedostamaan esimerkiksi riskit, joita voi tulla siitä, kun he esimerkiksi pyytävät vieraita miehiä pyytämään heille tupakkaa, alkoholia tai vaikkapa meikkejä. Suomalaiset nuoret tytöt eivät hänen mielestään riittävästi ymmärrä, että tällaiset pyynnöt tulkitaan vieraissa kulttuureissa liki prostituutiomaiseksi käyttäytymiseksi. Siksi hänen mielestään seksuaalivalistusta eivät tarvitse pelkästään maahanmuuttajat - vaan myös suomalaiset nuoret ja heidän vanhempansa.

‘Tyttö pyytää ostamaan tupakkaa ja alkoholia, ja silloin mies ajattelee, että seksi on ok ja tyttö on vähän kuin huora.’

“Suomalaisille nuorille ja nuorten vanhemmille tulisi kertoa ja opettaa millaisia miehet ovat ja että nuoret olisivat varovaisia. Kertoa myös, että jos nuori nainen pyytää alkoholia mieheltä, se antaa itsestään samalla huonon kuvan. Mies ajattelee, että tyttö on silloin eläin.”

Erot perheiden sisäisiin valta-asetelmiin liittyen johtavat haastateltavien mielestä riskeihin tehdä seksuaalirikoksia. Esimerkiksi yksi irakilainen haastateltava kertoi, että hänen maassaan perheen hyväksyntä seurustelusuhteissa on kaikkein määräävin tekijä parisuhteen muodostumiselle. Toisin sanoen, jos alle 16-vuotiaan tytön isä hyväksyy ja antaa lapsen seurustella aikuisen kanssa, silloin seksi lapsen kanssa on täysin hyväksyttävää.

Edellä mainitut vastaukset otettiin huomioon VastuulliSEX-oppaan sisällöissä muun muassa korostamalla kaikkia lapsiin kohdistuneita seksuaalisuutta lainvastaisina. Vastauksista ilmeni tietämättömyys siitä, että Suomessa laki auktoriteettina ylittää perheen. Lisäksi, vaikka Suomen laki näyttäytyy joidenkin haastateltujen tulkinnoissa liian löyhälle, halusimme oppaan sisällöissä korostaa suomalaista rikoslakia pelotteena myös sen kautta, että seksuaalirikoksen tehtyään maahanmuuttaja leimautuu pitkäksi aikaa, joka vaikeuttaa hänen työnsaantiaan ja kotoutumistaan Suomeen.

6.3 Oppaan sisällölliset ja visuaaliset ratkaisut

Eri kulttuureista ja kielialueilta lähtöisin oleva kohderyhmä asetti vaatimuksensa oppaan esitystyyliin niin tekstisisällön kuin visuaalisen tyylinkin osalta. Kielen tuli olla selkeää ja asiat pyrittiin tuomaan konkreettisten esimerkkien avulla mahdollisimman ytimekkäästi esille. Tekstin tukena käytettiin havainnollistavia kuvia ja symboleja. Projektin tuloksena syntyvän oppaan kieli on suomi, mutta Oulun kaupunki on osoittanut kiinnostustaan kääntää opas myös arabiaksi. Kielikäännökset eivät sisällyneet projektin varsinaisiin tehtäviin. Oppaan esitysmuodoksi valikoitui internetissä jaettava ja paperille tulostettavissa oleva pdf-tiedosto.

Pyrimme tuomaan oppaaseen valoisaa ja toivoa herättävää tunnelmaa valitsemalla luonnonläheisiä ja elämänmyönteisiä kuvia. Halusimme tuoda esille ajatusta seksuaalisuudesta positiivisena ja luonnollisena elämänvoimana, johon kaikilla ihmisillä on mahdollisuus, kuitenkin vastuullisuuden rajoissa. Kuviossa 3 on kuvakaappaus oppaan ensimmäisestä sisältöhahmotelmasta.

KUVIO 3. Oppaan ensimmäinen sisältöhahmotelma

Ensimmäisten sisältöhahmotelmien jälkeen Vastuullisexual-oppaan suunnittelua jatkettiin selainpohjaisella Canva-työkalulla, joka mahdollistaa sivujen taiton ilman graafisen alan

erityisosaamista. Oppaassa puheeksioton aloittaa henkilökohtaisen hyvinvoinnin tiedustelu, josta keskustele etenee vastuulliseen seksuaalisuuteen sekä suomalaiseen seksuaalikulttuuriin ja sen sääntöihin. Aihepiireissä käydään lävitse seksuaaliseen koskemattomuuteen ja itsemääräämisoikeuteen liittyviä teemoja. Oppaassa korostetaan alle 16-vuotiaan kanssa tapahtuvan seksin laittomuutta kaikissa tilanteissa, myös silloin kun lapsi itse suostuu seksiin esimerkiksi vastapalveluksena aikuisen antamille lahjoille (esim. tupakka, alkoholi).

Oppaan sisällöt muotoiltiin lyhyiksi infoteksteiksi ja kysymykset esitettiin ytimekkäästi kuvilla ja symboleilla havainnollistaen. Tekstisisällöissä hyödynnettiin selkokielen ohjeita, jonka mukaan lauseiden tulee olla mahdollisimman konkreettisia ja lauserakenteissa suosittiin passiivin sijaan aktiivimuotoa. Vaikea selkoisia ja harvinaisia käsitteitä haluttiin välttää. (Kartio 2009.) Kuvina käytettiin kansainvälisten kuvapankkien ilmaiskuvia (Pexels.com ja Pixabay.com) ja symboleina hyödynnettiin Iconfinder.com-sivuston vektorikuvia. Lisäksi oppimista haluttiin vahvistaa mahdollisuudella merkitä kysymyksiin oikeat vastausvaihtoehdot kynää käyttäen.

7 OPPAAN TESTAUS JA PALAUTTEET

Oppaan ensimmäisestä, Canvalla suunnitellusta versiosta pyydettiin asiantuntijoiden ja kohderyhmää edustavien maahanmuuttajamiesten palautteet jatkokehitystyötä varten. Tavoitteena oli saada mahdollisimman avointa ja rakentavaa palautetta, jotta työversiosta saataisiin kehitettyä kaikki asetetut laatukriteerit täyttävä ja mahdollisimman käyttökelpoinen valmis versio. Saamamme palaute oli kannustavaa ja positiivista, ja niiden avulla opasta päästiin hyvin jatkokehittämään.

7.1 Asiantuntijoiden ja maahanmuuttajamiesten palautteet

Keräsimme palautetta liitteessä 3 esitettyjen kysymysten avulla. Asiantuntijoilta saimme vastauksia sekä sähköpostikyselyiden (kaksi vastausta) että fyysisten tapaamisten (kolme vastausta) kautta. Kaikissa vastauksissa pidettiin oppaan ensimmäisen version visuaalista ja sisällöllistä kokonaistoteutusta laadukkaana.

“Hyvin olette edistyneet oppaan kanssa. Visuaalisesti on hieno ja otsikkokin sopii aiheeseen. Opas on sopivan lyhyt ja selkeä”.

“Katsoin opasta. Se on hyvä. Jos sen saisi peliksi kännykkään, useammalla kielellä – se olisi huippua. Opas on tiivis ja informatiivinen. Hyvää työtä olette tehneet.”

Palautteiden kehitysideoita, analysoinnit ja päätelmät on koottu liitteen 6 taulukkoon, josta ilmenee muun muassa oppaan kuviin liittyneet palautteet, joita saatiin paljon. Lapsikuvat koettiin kavahtuttavina, vaikka ymmärsimme perustelut niiden käytölle. Lapsiin kohdistuva uhka täytyi konkreettisella tavalla näyttää, ja siksi kuvat päädyttiin jättämään sellaisenaan. Ajatusta niiden jättämisestä puolsivat myös maahanmuuttajilta saadut palautteet. Jotkut haastatelluista miehistä pitivät kuvia jopa liian neutraaleina ja he ehdottivat jopa vieläkin raaempia kuvia tilalle.

Asiantuntijat antoivat palautetta myös oppaan “lapsenomaisesta” kieliasusta ja liian yksinkertaisista ilmaisuista. Päädyimme kuitenkin pitämään tekstiosiot mahdollisimman yksinkertaisina, koska oli otettava huomioon oppaan kohderyhmän kielitaito sekä monet kouluja käymättömät, luku- ja kirjoitustaidottomat maahanmuuttaja-asiakkaat. Myös suoraan seksiin liittyvät kysymykset poistettiin oppaan ensimmäiseltä sivulta. Palaute rangaistusten ja

rikosrekisterin näkyvyydestä ja sen vaikutuksista muun muassa tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksiin päädyttiin lisäämään oppaan loppuun, samoin kuin Suomen lainsäädäntöön sisältyvä avioliitossa tehdyn raiskauksen tuomittavuus. Suomen laissa avioliitossa tapahtunut raiskaus kriminalisoitiin vuonna 1994 (HE 365/1992, 1§, 2§, 10§.) Asiantuntijapalautteen perusteella lisättiin maininta lapsen kanssa tapahtuvasta seksistä tuomittavana tekona, vaikka lapsi itse olisi halukas seksiin tai myisi sitä esimerkiksi alkoholia vastaan. Suojaikäraja on 16 vuotta, ja vastuu on aina aikuisella, joten lapsen suostumukseen seksiin ei oikeuta tekoa (Rikoslaki 39/1889, 5-6 §). Maahanmuuttajamiehet kertoivat törmäävänsä kaduilla vastaaviin ilmiöön, jonka vuoksi päädyimme korostamaan tätä oppaassa.

Maahanmuuttajamiehet pitivät opasta selkeänä. Heidän mielestään oli hyvä ajatus, että seksistä puhutaan ja sitä varten on olemassa myös valistusmateriaalia. Heidän antamansa kehitysideat on koottu asiantuntijapalautteiden kanssa samaan, liitteessä 6 olevaan taulukkoon. Palautteista ilmenee, ettei ensimmäinen testiversio vielä sellaisenaan ollut riittävä maahanmuuttajamiesten tarpeisiin nähden. Jotkut kuvat olivat heistä harhaan johtavia tai eivät olleet helposti ymmärrettäviä. Esimerkiksi oppaan ensimmäisessä versiossa olevat naisen omistamiseen liittyvät kuvat aiheuttivat hämmennystä, eivätkä ne kertoneet asiaa sellaisena kuin halusimme asian tulevan ymmärretyksi. Joitakin kuvia poistettiin ja vaihdettiin, esimerkiksi omistamista kuvaavan lehmän tilalle laitettiin koira.

Lisäksi maahanmuuttajamiehet toivoivat, ettei seksistä puhuttaisi heti ohjaustilanteen alussa, kuten oppaan ensimmäisessä versiossa oli tehty, vaan kannattaisi siirtyä aiheeseen mutkien kautta. Tämän saman palautteen antoivat myös asiantuntijat, ja teksti poistettiin. Yleinen puhe hyvinvoinnista nähtiin helpompana tapana aloittaa ohjaustilanne. Myös Vigor-hanke (2019, viitattu 31.5.2019) suosittelee seksuaalivalistuksessa ”seksi”-sanon välttämistä ohjauksen alussa. Edellä mainitut palautteet johtivat olennaisiin muutoksiin oppaan ensimmäisen sivun osalta, jossa päätimme korvata seksuaaliasioista kysymisen ylipäätään hyvinvoinnin tiedustelulla. Näin toimimme vastaavalla tavalla kuin Seksuaaliterveyden puheeksiotto –lomakkeella on toimittu (viitattu 6.6.2019).

Seksin ostamista tai siihen rinnastettavaa toimintaa olimme oppaan ensimmäisessä versiossa ilmentäneet ainoastaan rahakuvalla. Tämä aiheutti palautteiden antajissa hämmennystä, eikä kuva kertonut heidän mielestään lainkaan siitä ilmiöstä, jossa alaikäinen pyytää aikuista ostamaan esimerkiksi alkoholia tai tupakkaa seksuaalisia tekoja vastaan. Päädyimme lisäämään

alkoholin ja tupakan kuvia rahan rinnalle, ja niistä koottu kollaasi näin kertoisi selkeämmin, ettei alaikäiselle saa ostaa minkäänlaisia hyödykkeitä väärinkäsitysten välttämiseksi.

7.2 Valmiin oppaan palautteet ja arviointi

Liitteessä 6 kuvattujen palautteiden pohjalta valmistui oppaan toinen kehitysversio, joka esitettiin Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluiden työntekijöille. He kokivat oppaan sisällöt erittäin hyödyllisinä ja olivat tyytyväisiä, kun toteutuksessa oli huomioitu myös kohderyhmien tarpeet. Saadun palautteen perusteella oppaan Lisätietoa-sivulle vaihdettiin Finlex-sivujen tilalle QR-koodilinkki Maahanmuuttoviraston (Migri) YouTube-kanavaan, jossa on kerrottu asioita, mitkä Suomessa ovat lainsäädännöllisesti kiellettyjä.

Pyysimme loppuarviointia Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluiden työntekijöiltä liitteessä 3 olevalla palautelomakkeella. Työntekijät arvioivat kulttuurisensitiivisyyden näkyvän oppaassa hyvin ja kokivat VastuulliSEX-oppaan olevan hyvin tarpeellinen sekä ammattilaisen työvälineenä että kohderyhmän kannalta suomalaiseen seksuaalikulttuuriin liittyvän tiedon antajana. Lisäksi he kertoivat palautteissaan, että heidän näkemyksensä ja palautteensa oli huomioitu oppaan sisällössä ja ulkoasussa hyvin, ja opas on kokonaisuudessaan onnistuneesti suunniteltu, käyttäjälähtöisyys huomioiden.

“Selkeät ja havainnollistavat kuvat. Monipuolisesti eri seksuaalisuuteen liittyviä osa-alueita esitteessä käsitelty ja havainnollistettu.”

Kehitettävää palautetta saatiin oppaan tulostettavaan kokoon liittyen. Käytettävyyden kannalta A4-koko koettiin liian suureksi ja kömpelöksi, ja käytännöllisempi versio heidän mukaansa olisi ollut pienempi A5-koko. Canva-työkalu ei kuitenkaan suoraan muuta sivupohjaa pienempään kokoon. Toisaalta oppaan A4-versio sopii paremmin netissä julkaistavaksi ja tavallisimmilla kopiokoneilla tulostettavaksi, mikä puolsi tämän version käyttöönottoa. Loppuarvioinnissa toivottiin oppaan käyttöönottoa laajemmin Oulun kaupungin palveluverkostossa, ja Oulun kaupungille tehdyn kyselyn jälkeen he ilmoittivat ottavansa valmistuneen oppaan käyttöön tarvittavissa kohteissa. Kuvakaappaukset valmistuneesta oppaasta löytyvät liitteestä 7.

8 OPINNÄYTETYÖN LOPPUARVOINTI

Arvioimme tässä kappaleessa opinnäytetyön prosessin onnistumista, tavoitteiden täyttymistä sekä valmista tuotetta ja menetelmien kattavuutta. Pohdimme myös, kuinka sosiaalialan eettinen näkökulma toteutui tässä prosessissa, ja kuinka oma oppimisemme kehittyi.

8.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Projekti eteni hyvin aikataulun mukaisesti, jopa niin, että arvioitu loppuraportin ensimmäinen versio valmistui kuukausi suunniteltua aiemmin. Prosessi eteni toiminnallisen opinnäytetyön metodologian (Vilkkä 2003) mukaisesti haastatteluja, teoriaa ja ammattijulkaisuja hyödyntäen ja niitä tuotekehityksessä reflektoiden. Asiantuntijahaastatteluja ja -palautteita saimme kattavasti, mutta maahanmuuttajamiehiä edustavia haastateltavia olisi voinut olla enemmän. Nopeatempoiseen prosessiin mahtui vain viisi haastattelua. Toisaalta pidämme saamaamme aineistoa sisällöllisesti laadukkaana, ja haastattelut onnistuivat tuottamaan oppaan suunnittelun kannalta hyödyllistä ja riittävän syvällistä tietoa.

Onnistuimme kehittämään projektimme kautta alallamme tarvittavan työmenetelmän. Tästä osoituksena VastuulliSEX-oppaan käyttöönotto Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystalveissa. Opasta tullaan käyttämään juuri siinä tarkoituksessa mihin me sen suunnittelimme, eli seksuaalisuuden puheeksiottoon maahanmuuttajamiesten kanssa. Toivomme oppaan käytön vaikuttavan maahanmuuttajamiesten tekemien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn positiivisesti sekä lapsen koskemattomuuden suojeluun Suomessa.

Opinnäytetyö vahvisti sosiaalialan ammatillisuuttamme ja lisäsi ymmärrystä ongelmien ennaltaehkäisyyn ja ohjaustyön merkitykseen osana sosionomin työnkuvaa. Oma osaaminen tutkimus- ja kehittämistyössä vahvistui teoriaan ja ammattikirjallisuuteen perehtymisen, että asiantuntijakonsultointien, haastattelujen sekä käyttäjälähtöisen tuotekehityksen kautta. Saimme tuntumaa monikulttuuriseen ohjaustyöhön, ja käsityksemme kulttuurisensitiivisen näkökulman huomioimisen tärkeydestä vahvistui entisestään niin seksuaalikasvatuksessa kuin asiakaslähtöisessä sosiaalityössä laajemminkin. Opiskelijoina kokosimme itse alusta alkaen tutkimustiimimme, aiheen ja sen ympärille tarvittavan teorian sekä opimme monialaisen

verkostotyön periaatteita ottamalla eri tahoihin yhteyttä. Koemme siis, että opinnäytetyöprojektimme oli erittäin onnistunut, sekä oman oppimisen että yhteiskunnallisten hyötyjen kannalta.

8.2 Oppaan arviointi laatutavoitteiden pohjalta

VastuulliSEX-oppaan laadulliset tavoitteiksi asetettiin suunnittelun ja toteutuksen käyttäjälähtöisyys, kulttuurisensitiivisen toteutuminen sisällöissä, hyödyllisyys sekä välittömälle kohderyhmälle (sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat) että välilliselle kohderyhmälle (maahanmuuttajamiehet), tekstisisältöjen selkokieliyys ja visuaalisen ilmeen selkeys. Saavutimme nämä kaikki tavoitteet hyvin. Opas suunniteltiin käyttäjälähtöisesti selkokieliyys ja visuaalisen ilmeen havainnollisuus huomioiden. Koska tarvittavaa materiaalia oli käytössämme riittävästi sekä teorian ja haastattelujen osalta, myös muut oppaan laadulliset tavoitteet oli helpompi saavuttaa. Koska opasta ei ole riittävästi hyödynnetty käytännön ohjaustilanteissa, on vielä vaikea sanoa, toteutuuko asettamamme kulttuurisensitiivisyyden näkökulma oppaan sisällöissä.

Myös oppaan hyödyllisyyttä voidaan arvioida vasta sen jälkeen, kun opas on ollut käytössä riittävässä määrin asiakastilanteissa. Tähän mennessä saamamme asiantuntija- ja kohderyhmäpalautteen perusteella opas kuitenkin jo koetaan hyvin hyödylliseksi. Esimerkiksi selkokieliyys, sisältöesimerkit, kysymysasettelu ja visuaalinen ilme koetaan onnistuneeksi palautteiden perusteella. Myönteisten palautteiden pohjalta voidaan myös päätellä, että olemme onnistuneet kehittämään seksuaalisuuteen liittyvää puheeksioton menetelmää sosiaali- ja terveysalalla.

Vastuullissex-oppaan tukeman puheeksioton pitkän aikavälin tavoitteena on ehkäistä lapsiin kohdistavaa seksuaalirikollisuutta sekä tukea perusoikeuksia ja sosiaalisen turvallisuuden toteutumista erityisesti lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn kautta. Tavoitteena oli myös vaikuttaa maahanmuuttajien hyvinvointiin, mutta tämän toteutumista on vaikea arvioida. Pyrkimyksemme saavuttaa jotain sosiaalisesti rakentavaa ja humanistisia arvoja edistävää kuitenkin mielestämme toteutui.

Haastattelujen kautta nousi esille, kuinka tärkeää ohjauksessa on huomioida jokaisen asiakkaan yksilölliset lähtökohdat omaksua uuden kulttuuripiirin arvoja ja sääntöjä Milton Bennettin

(IDRIstitute 2019) määrittelemän kotoutumismallin mukaisesti. Syntynyt opas itsessään on yksi malli puheeksioton apuvälineestä, ja tarpeet huomioon ottaen ohjaustilanteen itsessään on hyvä joustaa. Tässä luotamme ammattitaitoisen ohjaajan ja ohjattavan väliseen rakentavaan ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Kun luottamus ja avoimuus on keskustelussa löydetty, ohjaus voi edetä vähitellen myös arkaluontoisempiin seksuaalisuutta koskeviin aiheisiin.

8.3 Opinnäytetyöntekijöiden oppimisen arviointi

Opinnäytetyön tekemisen kautta vahvistimme kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista. Sosiaalialalla työskentelevien tulee aktiivisesti vaikuttaa kohtaamiinsa yhteiskunnallisiin epäkohtiin, ja saimme opinnäytetyön kautta tuntumaa rakenteellisen sosiaalityön (THL, viitattu 1.6.2019) käytäntöihin suunniteltavan oppaan ja sen hyödyntämisen muodossa. Sosiaalialan työssä vaadittava eettinen osaaminen vahvistui saadessamme uusia toimintavalmiuksia arvostiritoja sisältäviin teemoihin liittyen, joita seksuaalisuuteen liittyvät kulttuurierot ilmentävät. (Talentia 2017.)

Opasta suunniteltaessa saimme käytännön kokemusta monialaisesta verkostotyön hyödyntämisestä ohjaus- ja neuvontatyön kehittämisessä. Opimme suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan kehitysprojektin tavoitteita. Opinnäytetyön aihe lähti liikenteeseen havaitsemastamme tarpeesta, että sosiaali- ja terveysalan asiakastyöstä puuttuu tuottamamme kaltainen materiaali. Opinnäytetyöprosessi oli tutkimuksellista tuotekehitystyötä, joka vahvisti ammatillisen substanssiosaamisen lisäksi käyttäjälähtöistä suunnittelua ja reflektointitaitoa, sekä projektityöskentelyyn liittyviä tavoitteiden asettelun, resurssoinnin ja aikataulutuksen sekä työnjaon ja viestinnän taitoja.

VastuulliSEX-oppaan tekeminen oli avartava matka kulttuurien kohtaamiseen ja erilaisista kulttuurien ymmärtämiseen. Vaikka fyysisiä kilometrejä ei tarvinnut juurikaan matkustaa, ammatillisen kasvun ja monikulttuurisen ohjaustyön näkökulmasta taivalsimme pitkän matkan eri kulttuuripiirien välisessä maastossa ja syvensimme näkemystämme erityisesti monikulttuuriseen seksuaalikasvatukseen liittyen. Ymmärsimme, että seksuaalirikoksiin on vaikeaa etsiä mustavalkoisesti vain yksittäistä syytä tai vain ainoaa potentiaalista uhkaa. Jokainen maahanmuuttaja on oma erillinen yksilönsä ja myös saman lähtömaan sisällä on erilaisia ihmisiä omine tarinoineen, kasvun kokemuksineen ja maailmankuvineen. Sosionomina monikulttuurisessa ohjaustilanteessa tämä on hyvä tiedostaa.

Opinnäytetyön valmistuminen on selkeä konkreettinen osoitus itseohjautuvuudestamme koska oli kokonaisuudessaan omalla vastuullamme aina aiheen valinnasta yhteistyökumppaneiden kartoittamiseen ja verkostoyhteistyön toteuttamiseen sekä lopulta oppaan toteuttamiseen. Suunnitteluvaiheessa hyödynsimme mahdollisimman pitkälle asiantuntijaverkostolta sekä maahanmuuttajilta itseltään saatuja näkemyksiä ja tarpeita. Koimme onnistuvamme maahanmuuttajien haastatteluissa niin vuorovaikutuksellisuuden kuin käyttäjälähtöiselle suunnittelulle asetettujen tavoitteiden kannalta ja pystyimme suoraan hyödyntämään kohderyhmän näkemyksiä oppaan sisältöjen suunnittelussa.

Tutkimussuunnitelmaan tekemässämme riskianalyysissä (liite 8) olimme arvioineet todennäköisimmiksi riskeiksi haastattelujen kautta saatavan tiedon saannin riittämättömyyden. Vaikka haastatteluiden maahanmuuttajamiesten määrä oli verrattain pieni, oli haastattelujen validiteetti hyvä, sillä valitut henkilöt edustivat mielestämme hyvin kohderyhmää. Haastatteluista saadut vastaukset tukivat onnistuneesti suunniteltavan oppaan sisällöllisiä tarpeita ja onnistuimme rohkaisemaan kohderyhmää kertomaan kokemuksistaan avoimesti ja suoraan. Tähän osaltaan todennäköisesti auttoi asetelma, missä ei ollut kyse viranomaisen haastattelusta vaan opiskelijoiden tekemästä työstä. Myös asiantuntijoiden näkemyksiä onnistuimme mielestämme keräämään hyvin sekä tarvekartoituksessa että palautepyyntöjen kautta. Voimme näin todeta tyytyväisinä, että valmistunut opas on tehty käyttäjä- ja toimijälähtöisyys huomioiden.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprojekti oli kokonaisuudessaan ajatuksia avartava matka sosiaalialan ammatillisuuteen ja kulttuurisensitiivisyyden huomioimiseen ohjaustyössä. Sosionomeina ajattelumme lähtökohta tukeutuu humanistiseen tieteenfilosofiaan, joka luottaa ihmisen sisäsyntyisiin henkisen kasvun mahdollisuuksiin. Tätä prosessia voidaan tukea yksilölliset erot huomioivalla ja erilaisia kulttuuritaustoja arvostavalla puheeksiotolla, johon kehittämäämme VastuulliSEX-opasta voidaan hyödyntää. Oppaan tuottaminen tutkimuksellisista ja käyttäjälähtöisistä periaatteista käsin sekä prosessin ja oppimisen reflektointi lisäsivät ymmärrystä sosiaalialan erityiskysymyksistä sekä auttoivat kehittymään sosiaalialan ammattilaisina.

Ymmärsimme prosessin myötä yhden tärkeimmistä edellytyksistä ohjaustyön onnistumiselle: tasavertaisen vuorovaikutussuhteen ohjaajan ja ohjattavan välillä. Oli kyse työyhteisön esimiestyöntekijä-suhteesta tai sosiaalialan asiakastilanteesta, vuorovaikutuksessa molempien osapuolten on hyvä löytää omat rakentavat roolinsa ja vastuunsa onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi. Näin on myös kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. Vaikka ohjaajalla olisi osaamista kulttuurienvälisestä viestinnästä, vaikuttaa lopputulokseen silti molempien osapuolten motivaatio, tai sen puuttuminen, tunteet ja kielitaito. (Dervin & Keihäs 2013, 122.)

Työn edetessä huomasimme suuria eroja maahanmuuttajien näkemyksissä naiseuteen ja länsimaisen naisen vapauteen, kun niitä vertaisi omiin näkemyksiimme länsimaisina naisina. Alkusysäyksen työlemme antaneet, vuoden 2018 Oulussa tapahtuneet seksuaalirikokset, olivat läsnä myös maahanmuuttajamiesten haastatteluissa ja eri tahojen kanssa käydyissä keskusteluissa koko opinnäytetyöprojektin ajan. Kaikki haastattelemamme viisi maahanmuuttajaa tuomitsivat seksuaalirikokset jyrkästi ja kokivat niiden vaikuttavan kielteisesti heidän omiin mahdollisuuksiinsa elää rauhassa Suomessa. Osa koki rikosten jopa suoraan pidentävän heidän omien turvapaikkahakemustensa käsittelyaikoja, vaikka he eivät itse ole olleet osallisina näissä rikoksissa.

Koulutetuimmat haastateltavat pitivät kotimaassa asuvien maanmiestensä naisten oikeuksia polkevia asenteita vastenmielisinä. Mielenkiintoista oli, että kuitenkin suurin osa haastateltavista

tulkitsi seksuaalirikosten Oulussa johtuvan siitä, että erityisesti arabikulttuureissa vapaana kulkeva nainen koetaan inhimillisesti alempiarvoisena kuin tiukoilla moraalisäännöksillä rajoitettu islamilainen nainen, ja etteivät maanmiehet olleet tottuneet tällaisiin ”vapaina” kulkeviin naisiin Suomessa. Haastattelutilanteissa tuli käsitys, että miehet peräänkuuluttivat perheen vastuuta tytöistä ja naisista, ja heidän suojelemisestaan. Tämän voi tulkita eroavaisuutena länsimaiseen käsitykseen naisen asemasta perheessä, jos tulkitsee haastateltavien asenteen siten, että perheen naisten suojeleminen rinnastetaan heidän arvokäsitystensä kautta fyysisen omaisuuden suojelemiseen. Näkökulma herätti paljon keskustelua siitä, mitä kulttuurierot merkitsevät käytännössä ja miten syvällä kulttuuriset käsitykset ovat yksilössä. Pohdimme etenkin sitä, miten näinkin suuresti poikkeavat arvot ja ihmiskäsitykset vaikuttavat kotouttamiseen ja kotoutumiseen.

Mielenkiintomme herätti Milton Bennettin (IDRIstitute, viitattu 1.6.2019) teoria kulttuurien välisestä herkkyydestä, joka ohjaa huomioimaan maahanmuuttajan yksilölliset kehitysvaiheet kotoutumisprosessissa. Kotoutumisen alkuvaiheessa maahanmuuttaja ei välttämättä vielä ole valmis omaksumaan uuden kulttuurialueen arvoja ja ajattelumalleja. Kotoutuminen on pitkäaikainen prosessi, jonka keston vaikuttavat yksilöllisten lähtökohtien lisäksi myös sosiaalisesta ympäristöstä tulevat signaalit, ja erityisesti sen ovatko ne kotoutumista vahvistavia vai heikentäviä. Tämän vuoksi olisi ehdottoman tärkeää tunnistaa maahanmuuttajista sellaiset henkilöt, joilla asennoituminen länsimaisiin arvoihin näyttää olevan vaikeampaa. Heidän kotoutumisessaan voisi hyödyntää esimerkiksi Vigor-hankkeen (Vigorhanke.fi, viitattu 13.2.2019) toimintatapoja, jossa maahanmuuttajat itse toimivat mentoriohjaajina uuden seksuaalikulttuurin omaksumisessa. Tähän työhön olisi hyvä liittää tehostettu riskikäyttäytyjien tunnistaminen ja erityisohjaus, sekä samalla tehdä riittävästi työtä sekä kulttuuritietoisuuden että laajemmin sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi.

Auttaako seksuaalivalistus sitten niiden maahanmuuttajien kohdalla, jotka eivät ole vielä lainkaan valmiita omaksumaan uuden kotimaansa kulttuurisia ajattelumalleja ja arvoja? Kuinka riskikäyttäytyjien kanssa tulisi toimia ja voiko riskikäyttäytymistä edes tunnistaa? Johtaako tällainen kulttuurikäsitys lopulta vielä suurempaan viranomaiskontrolliin Suomen osalta, mikä sekin tuntui meille vapaassa, moniarvoisessa ja avoimessa länsimaisessa demokratiassa tottuneille vieraalta ajatukselta. Silti haastateltavien positiiviset näkemykset seksuaalivalistuksen tarpeellisuudesta kertoo siitä, kuinka tärkeää on, että seksuaalisuus otetaan puheeksi kaikissa sosiaali- ja terveysalan työtehtävissä, joissa asiakkaina on maahanmuuttajia. Lapsiin

kohdistuneiden seksuaalirikosten välttämiseksi tähän velvoittaa myös Suomen laki ja sen taustalla oleva Euroopan Unionin uhridirektiivi.

Vaikka haastatteluaineistomme oli kiinnostava, otoskoko oli kuitenkin liian pieni yleistysten tekemiseen, ja jäämmeikin kaipaamaan lisää tutkimuksia muun muassa islamilaisen kulttuuritaustan omaavien suhteesta länsimaiseen naiseuteen sekä siitä, kuinka mahdolliset muutokset naiseuskäsityksissä ovat yhteyksissä yksilölliseen kotoutumisprosessiin ja sen onnistumiseen. Myös paikallista tapaustutkimusta olisi mielestämme tarpeen tehdä Oulussa vuonna 2018 tapahtuneiden seksuaalirikosten taustoista. Olisi hyvä tutkia sekä kantaoululaisten että eri kulttuureista lähtöisin olevien maahanmuuttajien asenteita ja selvittää, mistä vuoden 2018 ilmiö johtui Oulussa. Suomessa tarvitaan lisää luonnollista vuoropuhelua eri väestöryhmien kesken, ja tätä myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset voivat osaltaan olla tukemassa erilaisten kulttuurien kohtaamista lisäävien projektien ja tapahtumien kautta. Haastatteluista saadun palautteen perusteella Oulusta puuttuvat miehille suunnatut matalan kynnyksen keskusteluryhmät, missä seksuaalisuudesta ja siihen liittyvistä asioista voisi keskustella länsimaisen kulttuurin edustajien tai onnistuneen kotoutumisprosessin läpikäyneen maahanmuuttajan kanssa. Tällaisten ryhmien synnyttäminen, joissa keskustelu olisi luottamuksellista ja tasavertaista, olisi mielestämme olennaista ja tärkeää kulttuurierojen aiheuttamien ongelmien vähentämiseksi.

Haastattelujen materiaalista kävi ilmi, ettei suhtautuminen seksuaalirikoksiin voi olla mustavalkoista. Esimerkiksi riskikäyttäytymiselle ei voi hakea selityksiä ainoastaan tietyistä kulttuuritaustoista käsin, sillä mitään yhteen kulttuuriin sidottua tietynlaista käyttäytymismallia ei ole olemassa. Ihminen on aina yksilö omine erityispiirteineen ja kukin ajattelee omalla tavallaan, joskin kulttuurisidonnaiset seikat määrittävät ajattelun suuntaa. Tietoisuuden lisäämistä ja valistustyötä tarvitaan sekä valtaväestölle että maahanmuuttajille. Asioista tulee kertoa avoimesti suomalaisiin tapoihin ja normeihin perehdyttäen osoittamalla samalla kunnioitusta toista kulttuuria kohtaan. Länsimaiseen oikeuskäsitykseen perustuvat ihmisoikeudet eivät ole itsestäänselvyyksiä globaalisti tarkasteltuna, mikä tulee selkeästi esille seksuaalikasvatuksellisen aiheen kautta. Tämä on tärkeä peruste sille, miksi kulttuurisensitiiviselle seksuaalikasvatukselle on tämän päivän globalisoitavassa maailmassa selkeä sosiaalinen tilaus. Ohjaustyön tulee aina pohjautua ammattieettisiin lähtökohtiin sekä humanistiseen ihmiskäsitykseen. Sosionomina ja sosiaalialan ammattilaisina tulee luottaa ihmisen sisäisen kasvun mahdollisuuksiin sekä uskoa

ohjauksen mahdollisuuteen tukea tätä prosessia esimerkiksi rohkean, mutta kulttuurisensitiivisen puheeksioton kautta.

LÄHTEET

A-klinikkasäätiö 2019. Alkoholineuvonnan opas: Johdanto. Viitattu 1.9.2019, <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tyon-tueksi/alkoholineuvonnan-opas/johdanto>.

Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta: Ammatillisia kohtaantumisia sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.

Copeland, W., Shenahan, L., Hineslay, J. 2018. Association of Childhood Trauma Exposure With Adult Psychiatric Disorders and Functional Outcomes. JAMA Network Open. 2018;1(7). Viitattu 31.8.2019, <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2713038>.

Dervin, F. & Keihäs, L. 2013. Johdanto uuteen kulttuurienväliseen viestintään ja kasvatukseen. Jyväskylä: Taittopalvelu Yliveto.

Euroopan unionin perusoikeuskirja 24. Artikla. Lapsen oikeudet. Viitattu 31.8.2019, <https://fra.europa.eu/fi/charterpedia/article/24-lapsen-oikeudet>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevien säännösten muuttamisesta HE 365/1992. Annettu Helsingissä 8.1.1993. Viitattu 7.9.2019, <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1992/19920365?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=365%2F1992#idp446360016>.

Honkanen, N. 2017. Onnelliseksi – seksuaalisuus läpi elämänkaaren. Helsinki: Siltala.

Honkatukia P. 1998. Sopeutuvat tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 152. Helsinki: Hakapaino.

IDRIstitute 2019. The Developmental Model of Intercultural Sensitivity. Summary by Milton J. Bennett, Ph.D. (Revised 2014). Viitattu 1.6.2019, <https://www.idrinstitute.org/dmis>.

Ihmisoikeudet.net 2019. Mitä ihmisoikeudet ovat? Viitattu 23.3.2019, <http://www.ihmisoikeudet.net>.

Ilmonen, T. 2006. Seksuaalineuvonta. Teoksessa D. Apter, L. Väisälä & K. Kaimola (toim.) Seksuaalisuus. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 41-59.

Innokylä 2019. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 27.4.2019, <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>.

Kartio, J. 2009. Selkokieli ja vuorovaikutus. Kehitysvammaliitto ry, Opike.

Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysin menetelmiin. 2. uudistettu painos. Juva: PS-kustannus, 28 - 46.

Laitinen, K., Jukarainen, P. & Boberg, H. 2016. Maahanmuutto & turvallisuus - arvioita nykytilanteesta ja ennusteita tulevaisuudelle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 7/2016. Viitattu 23.3.2019, https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/7_Maahanmuutto+ja+turvallisuus.pdf/f436c89f-beff-4c65-b814-f4c1a44f6e46?version=1.0.

Lehtonen, J. 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli kouluissa. Yliopistopaino, Helsinki. Viitattu 13.3.2019 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23431/seksuaal.pdf?seque>.

Maahanmuuttovirasto Migri 2019. Viitattu 23.3.2019, <https://www.youtube.com/user/Maahanmuuttovirasto>.

Maahanmuuttoviraston tilastot 7.3.2019. Viitattu 23.3.2019, <http://tilastot.migri.fi>.

Martikainen-Ata, T. & Vesivalo, T. 2009. Maahanmuuttajanuorten seksuaalikasvatus Helsingissä. Opinnäytetyö. Viitattu 23.3.2019, <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1854/SexEdMaM.pdf?sequence=1>.

Mielenterveysseura 2019. Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. Viitattu

5.3.2019, <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/seksuaalisuus-osa-ihmisyytt%C3%A4>.

Morrison, T, Erooga, M. & Beckett, R. 1994. Sexual Offending against Children: Assessment and Treatment of Male Abusers. London: Routledge.

Nurmeksela, S. 2011. Suomessa asuvien yläkouluikäisten maahanmuuttajanuorten seksuaalitervestiedot. Pro Gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Terveystieteen laitos.

Oikeusministeriö 2019. Rikoksen uhrin. Viitattu 31.8.2019, <https://oikeusministerio.fi/rikoksen-uhreja-koskevat-asiat>.

Oulun kaupungin maahanmuuttajapalvelut 2019. Vastuullisex-oppaan suunnittelukokous 23.3.2019. Tekijän hallussa.

Pelastakaa lapset 2019. Turvallisesti verkossa. Viitattu

12.2.2019, <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/kampanjat/turvallisesti-verkossa>.

Pohjannoro, H. & Taijala, B. 2007. Näkökulmia toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tampereen ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Viitattu

31.8.2019, <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8232/pohjannoro.hannu.taijala.beata.pdf?sequence=2>.

Poliisihallitus, tilastopalvelut 2019. Seksuaalirikokset kansallisuuksittain vuodesta 2017 eteenpäin. Asiakirjapyyntö POL-2019-10696 / Sini Kumpulainen

Päihdelinkki 2019. Seksuaaliterveyden puheeksiottolomake. Viitattu

6.6.2019, <https://paihdelinkki.fi/tietopankki/tyon-tueksi/seksuaalisuus-ja-sukupuolen-moninaisuus-paihdeetyossa/seksuaaliterveyden-puheeksiottolomake>.

Rikoslaki 1889. 4.3.1889/39.

Riku, rikosuhripäivystys 2019. Ohjeita raiskauksen uhreille. Viitattu 5.3.2019,

<https://www.riku.fi/fi/oppaat+ja+ohjeet/ohjeet+raiskauksen+uhrille>.

Sipilä, A. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Studies 28. Viitattu 7.9.2019, http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0537-6/urn_isbn_978-952-61-0537-6.pdf.

Suomen perustuslaki 1999. 11.6. 1999/731.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 27.4.2019, http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf.

Tamminen, H. 2009. Lupa puuttua – päihdeasiat puheeksi. Varhainen puheeksiotto. 1. painos. Työturvallisuuskeskus.

THL 2019a. Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. Viitattu 13.3.2019, <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/tyon-tueksi/kasitteet>.

THL.fi 2019b. Rakenteellinen sosiaalityö. Viitattu 1.6.2019, <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/esimerkkeja-rakenteellisesta-sosiaalityosta>.

Trello.com 2019. Trello antaa sinun työskennellä paremmin yhteistyössä ja saat enemmän aikaan. Viitattu 19.4.2019, <https://www.trello.com>.

Tyttöjen talo 2019. Kulttuurisensitiivisyys. Viitattu 13.3.2019, <https://tyttojentalo.fi/tyttojen-talo/monikulttuurinen-tyttotyö>.

Unicef 2019. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 27.4.2019, <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan>.

Vigorhanke 2019. Ulkomaalaistaustaisten seksuaaliterveyden edistämistä, yhdessä ja sensitiivisesti. Viitattu 31.5.2019, <https://vigorhanke.fi>.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen oppinäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Vilkka, H. 2011. Seksuaalinen häirintä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Väestöliitto 2019a. Vähemmistöstressi. Viitattu

5.3.2019, http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/sateenkaariparit/vahemmistostressi.

Väestöliitto 2019b. Nettikurssi: tasa-arvo ja seksuaalisuus. Viitattu

23.3.2019, <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/nettikurssi-tasa-arvo-ja-seksuaa/>

Väestöliitto 2019c. Grooming. Viitattu 23.3.2019

<https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/media/grooming>.

Väestöliitto 2019 d. Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri. Viitattu

13.6.2019, https://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku.

Väestöliitto 2019c. Grooming vaurioittaa kasvavaa nuorta. Viitattu

1.9.2019, <https://www.vaestoliitto.fi/?x27375=3423983>.

Välitä! Seksuaaliväkivaltatyö 2019. Tekijöiden auttaminen. Viitattu

27.4.2019, <https://www.seksuaalivakivalta.fi/auttajille/tekijoiden-auttaminen>.

WHO 2014. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Viitattu

13.3.2019, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116767/URN_NBN_fi-fe2014092644952.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

World Association for Sexual Health (WAS) 2014. Declaration of Sexual Rights 2014. Viitattu

13.3.2019, http://www.worldsexology.org/wp-content/uploads/2013/08/declaration_of_sexual_rights_sep03_2014.pdf.

Yle.fi 2019a. Seksuaalirikosvyyhdin varjostama Oulu miettii selviytymiskeinoja – kaupungin

viranomaiset pohtivat mitä valtiolta pyydetään. Viitattu 12.2.2019, <https://yle.fi/uutiset/3-10595399>.

Yle.fi 2019b. Opettaja Samran Khezri: Maahanmuuttajalapset kokevat häpeää ja surua Oulun seksuaalirikosten takia. Viitattu 12.2.2019, <https://yle.fi/uutiset/3-10547319>.

PROJEKTIN AIKATAULU JA TYÖVAIHEET

LIITE 1

Määrittelyvaihe

Aika	Tehtävä	Vastuu
15.-16.2.2019	Pelisäännöt: Yhteisten toimintatapojen määrittäminen projektille	Paula & Miia
15.2.-24.3. 2019	Tutkimussuunnitelman teko	Paula & Miia
28.3.2019	Tutkimusseminaari: Ohjaavan opettajan kommentit tutkimussuunnitelmalle, tutkimussuunnitelman päivitys kommenttien pohjalta	Paula & Miia
15.2.-31.5.2019	Yhteistyökumppaneiden kartoitusta, palavereja potentiaalisten kumppaneiden kanssa (mm. Vastaanottokeskuksen työntekijöiden ja sosiaaliohjaajan haastattelu)	Paula & Miia
15.2. - 31.7.2019	Teoreettinen tausta:	Paula & Miia
1.3.2019. - 1.6.2019	Kirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin perehtymistä Moniammatillinen työskentely:	Paula & Miia
1.3.2019. - 3.6.2019	Sisältötoiveiden kartoittamista kumppaneilta, palavereja, haastatteluja + ohjaavan opettajan konsultointi Käyttäjälähtöisyys:	Paula & Miia
3.6.2016	Yhteydet maahanmuuttajiin, tarvekartoitus haastattelemalla	Paula & Miia
10.6.2016	Väliarviointi	Paula & Miia
	Väliraportti	Paula & Miia

Suunnittelu- ja toteutusvaihe

Aika	Tehtävä	Vastuu
10.6.2019 - 31.8.2019	Sisältösuunnitelma: Oppaan sisältörakenteen ja esitystavan määrittelyä (kirjallisuuden, haastattelujen ja kumppaneiden sisältötarpeiden pohjalta)	Paula & Miia
1.6.2019 - 31.8.2019	Iteratiivinen suunnittelu:	Paula & Miia
1.9.-30.9.2019	Pyydetään kumppaneilta palautetta sisältösuunnitelmasta + ohjaavan opettajan konsultointi	Paula & Miia
1.9.-15.9.2019	Sisältötoteutus ja muokkaus kommenttien pohjalta: Oppaan sisältöjen tuottamista (teksti+kuvat+kysymykset)	Paula & Miia
1.9.-15.9.2019	Iteratiivinen suunnittelu: Pyydetään kumppaneilta palautetta sisällöistä + ohjaavan opettajan konsultointi	Paula & Miia
15.9.-30.9.2019	Oppaan viimeistely palautteiden pohjalta	Paula & Miia

Loppuarviointi ja -raportointi

Aika	Tehtävä	Vastuu
1.10.2019	Loppuarviointi	Paula & Miia
8.-15.10.2019	Tutkimusraportin (sis. loppuarvioinnit) ja oppaan viimeistely	Paula & Miia
Lokakuu 2019	Hyvinvointia yhdessä -päivä: Tutkimusraportin ja oppaan esittely opinnäytetyön päätösseminaarissa. Tutkimusraportin ja oppaan jakaminen yhteistyökumppaneille, postituslistan laatiminen ja lähetys.	Paula & Miia

Paula Karppinen ja Miia Säkkinen
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

ARVOISA HAASTATELTAVA

Olemme Oulun ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja tarkoituksenamme on tuottaa maahanmuuttajamiehille seksuaalikasvatukseen pohjautuva opas, joka toimii myös välineenä seksuaalisuuteen perehdyttämisessä maahanmuuttajien parissa työskenteleville ammattilaisille. Koulutuksemme jälkeen pystymme paremmin kehittämään maahanmuuttajien kotoutumiseen tarvittavia työvälineitä. Tulemme soveltamaan työssämme yhdenvertaisuuden ja suvaitsevaisuuden periaatteita.

Sinun mielipiteesi ja kokemuksesi on oppaan toteutumisen kannalta erittäin tärkeä, sillä vastuksesi pohjalta pystymme rakentamaan oppaasta mahdollisimman käyttäjälähtöisen. Haastattelu nauhoitetaan tarvittaessa, ja kirjoitetaan tekstiksi analyysia varten. Käsitlemme tätä aineistoa luottamuksellisesti ja tuhoamme sen työn valmistumisen jälkeen. Tietosuojasi takaamiseksi emme käytä raportoinnissa nimeäsi emmekä henkilötietojasi.

Suostun haastateltavaksi seksuaalikasvatusoppaan sisällön materiaalin kartoittavaan haastatteluun.

_____. _____. _____. _____.
Paikka   Aika

Allekirjoitus

_____
Nimenselvennys

Onko projekti edennyt sovitusti ja ajallaan?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

Kuinka hyvin yhteistyö on sujunut?

- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ Huonosti
- ☐ Tyydyttävästi
- ☐ Hyvin
- ☐ Erittäin hyvin

Kuinka hyvin näkemyksesi on huomioitu?

- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ Huonosti
- ☐ Tyydyttävästi
- ☐ Hyvin
- ☐ Erittäin hyvin

Kuinka hyvin käyttäjälahtöisyys näkyy oppaassa?

- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ Huonosti
- ☐ Tyydyttävästi
- ☐ Hyvin
- ☐ Erittäin hyvin
- ☐

Kuinka hyvin kulttuurisensitiivisyys näkyy oppaassa?

- ☐ Erittäin huonosti
- ☐ Huonosti
- ☐ Tyydyttävästi
- ☐ Hyvin
- ☐ Erittäin hyvin

Kuinka tarpeellinen opas on kohderyhmälle?

- ☐ Ei kovin tarpeellinen
- ☐ Melko tarpeellinen
- ☐ Tarpeellinen
- ☐ Hyvin tarpeellinen

Kuinka tarpeellinen opas on ammattilaisen työvälineenä?

- ☐ Ei kovin tarpeellinen
- ☐ Melko tarpeellinen
- ☐ Tarpeellinen
- ☐ Hyvin tarpeellinen

Kuinka tarpeellinen opas on kohderyhmälle?

- ☐ Ei kovin tarpeellinen
- ☐ Melko tarpeellinen
- ☐ Tarpeellinen
- ☐ Hyvin tarpeellinen

Kuinka selkeä opas mielestäsi on

- ☐ Erittäin huono
- ☐ Huono
- ☐ Tyydyttävä
- ☐ Hyvä
- ☐ Erittäin hyvä

Kuinka onnistunut oppaan ulkoasu on?

- ☐ Erittäin huono
- ☐ Huono
- ☐ Tyydyttävä
- ☐ Hyvä

Vapaamuotoinen palautteesi:

Kiitos palautteestasi!

Yhteistyöterveisin

Paula Karppinen ja Miia Säkkinen

Oulun ammattikorkeakoulu, sosiaalialan tutkinto-ohjelma

VASTUULLISEX - KULTTUURISENSITIIVINEN SEKSUAALIKASVATUS PALAUTEPYyntö oppaan työversiosta

Opinnäytetyömme on edennyt nyt vaiheeseen, että meillä olisi luonnos olemassa oppaasta.

Olisi todella hienoa, jos saisimme sinulta palautetta siitä.

Löytyisiköhän sinulta pieni hetki, ja avaisit sähköpostin mukana tulevan liitteen, ja arvioisit ohjaajan / kouluttajan näkökulmasta, kuinka oppaassa toteutuu

- kulttuurisensitiivisyys
- selkeys ja selkokieleisyys
- valistuksellisuus
- käyttömahdollisuudet sekä puheeksioton että itsearvioinnin tukena?

Olisi hienoa kuulla sinulta kommentteja jo ennen xx.xx.xxxx. Jos haluat, voit soitella minulle tai lähettää vastauksen sähköpostilla.

Ystävällisin terveisin

Paula

**MAAHANMUUTTAJIEN PUOLISTRUKTUROITU HAASTATTELU
SEKSUAALIKASVATUKSEN TARPEISTA SEKÄ
PALAUTEKYSELY OPPAASTA**

Miten haluaisit sinulle kerrottavan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista sekä Suomen seksuaalikulttuurista ja -lainsäädännöstä?

Taustatiedot

Sukupuoli - Ikä - Kansallisuus - Minä vuonna saavuit Suomeen?

Kysymykset

1. Millä tavalla haluat, että sinulle kerrotaan, miten Suomessa kuuluu olla naisten kanssa?
2. Tiedätkö, mistä voit kysyä, jos haluat tietää jotain seksuaalisuuteen liittyvistä laista, säännöistä ja mahdollisista rangaistuksista?
1. Kuka olisi sinun mielestäsi paras ihminen kertomaan näistä asioista sinulle? Miksi?
3. Onko mielestäsi sukupuolella väliä, kun sinulle kerrotaan seksiin liittyvistä säännöistä? Miksi?
4. Mikä Suomessa on mielestäsi erilaista liittyen seksiin ja naisiin?
5. Millaiset asiat sinua jännittävät seksiin liittyen?
6. Millaisia seksiin ja kulttuuriin liittyviä asioita sinun olisi ollut hyvä tietää tullessasi Suomeen?
8. Mistä luulet Oulussa tapahtuneiden raiskausten johtuvan? Ovatko ne mielestäsi raiskauksia vai mistä siinä on ollut kysymys? Mitä mieltä olet niihin liittyvistä rangaistuksista?

Oppaan työversion julkaisun jälkeen käydään yhdessä lävitse oppaan sisältöjä:

8. Mitä mieltä olet oppaasta? (sisältö, esitystapa, selkeys)

ASIAANTUNTIJOIDEN JA MAAHANMUUTTAJIEN PALAUTTEET

Sisältö- tyyppi	Palautteen- antaja	Palaute	Analyysi	Päätös
Kuva [kansikuvan heteropari]	Maahanmuuttaja	Kuva viestii vain tietynlaista seksuaalisuutta (heterot)	Kuvassa haluttiin tuoda esille luonnonläheisyyttä, valoisuutta ja positiivisuutta ja yhdistää nämä teemat seksuaalisuuteen.	Ei vaihdeta kansikuvaa, muut haastateltavat eivät tuoneet esille, että kuva olisi sopimaton.
Kuva [mies suutelee lasta]	Asiantuntija	Lasten kuvat herättivät kavahtuttavia tunteita, niitä miettisin, vaikkakin pitäähän aihetta jotenkin kuvata.	Lasten kuvien käyttö on vaikeaa, asiaa on kuitenkin havainnollistettava, jotta viesti ymmärretään.	Päädyimme jättämään kuvat, vaikka ne todennäköisesti herättävät ristiriitaisia ja vaikeitakin tunteita.
Kuva [mies suutelee lasta]	Maahanmuuttaja	Lapsen ja miehen kuva liian kiltti, tulisiko kuva olla vielä raaempi, jotta herättää tunteita ja saa sitä kautta miettimään?	Toinen lapsen kuvaa koskeva mielipide oli mielenkiintoisella tavalla jopa lähes päinvastainen edellisen palautteen kanssa. Ilmaiskuvia, jossa näytetään seksuaalirikos, on mahdotonta löytää, ellei tee kuvamanipulointia.	Päädyimme jättämään kuvan lapsesta ja miehestä tiedostaen, että todennäköisesti kuva aiheuttaa ristiriitaisia ja vaikeitakin tunteita.
Kuva [kolikoita]	Maahanmuuttaja	En ymmärrä, mitä yhteyttä rahalla on lastenseksissä. Enemmän ongelmana on, että nuoret haluavat viinaa tai tupakkaa ym. ja niitä sitten ostetaan ja toivotaan vastapalveluksia	Ongelmana ei ole niinkään rahalla käytävä kauppa seksistä vaan haastateltava toi ilmi, että ostetaan toiselle erilaisia hyödykkeitä ja ajatellaan niitä vähän kuin lahjoina, joista saa sitten vastapalveluna seksiä.	Päädyimme kuvaan, joka ilmentää paremmin ongelmaa.

Sisältö- tyyppi	Palautteen- antaja	Palaute	Analyysi	Päätös
Kysymykset [kuinka voit?, elääkö lähelläsi tärkeitä ihmisiä?, voitko olla oma itsesi?]	Asiantuntija	Kysymyksen muotoiluissa saattaa olla lapsellinen tai liian yksinkertaistava asetelma.	Kysymysten muotoi- luissa tulee ottaa huomioon myös henkilöt, joiden luku- ja kirjoitustaito on alkeellinen. Ohjaustilanteessa kysymyksenasettelua voi tarvittaessa muokata paremmin asiakkaalle sopivaksi.	Päädyimme pitäytymään yksinkertaisissa kysymyksissä.
Kysymys [kuinka voit?]	Asiantuntija	Kuinka voit – kysymys alussa tuntuu hankalalle.	Kysymme käyttäjän omaa vointia oppaan ensimmäisellä sivulla ensimmäisenä kysymyksenä. . Seks- uaaliala-aiheisten kysymyksiin siirtyminen vaatii alkuun yleisempää kysymystä henkilön omaan hyvinvointiin liittyen.	Päädyimme jättämään Kuinka voit –kysymyksen oppaan alussa
Kysymys [kuinka voit?, oletko tyytyväinen seksielämäsi? Elääkö lähellä tärkeitä ihmisiä? Miten koet tulevaisuuden?] Info	Maahanmuuttaja Asiantuntija	Ensimmäisellä sivulla suoraan seksiin liittyvät kysymykset tuntuivat hankailta.	Suoraan seksistä puhuminen ohjaustilanteissa ei ole suositeltavaa. Tämä tuli ilmi monessa haastattelussa.	Päädyimme siirtämään suoraan seksuaalisuuteen liittyvät asiat oppaan loppuun.
Info	Asiantuntija	Lisäisin rangaistuksiin, että vankilatuomio vaikuttaa myös tulevaisuuden työnsaantiin.	Työnsaannin vaikeutuminen rikostuomion jälkeen on selkeä uhka, joka kannattaa mainita oppaassa.	Päädyimme lisäämään ohjeen oppaaseen.
Info	Asiantuntija	Voisiko mainita, että myös avioliitossa tehdyt raiskaukset ovat rikos.	Naisten oikeudet myös avioliitossa vaihtelevat eri kulttuureissa, jonka vuoksi on hyvä, jos myös tähän liittyvää tietoa lisätään maahanmuuttajien keskuudessa.	Päädyimme lisäämään ohjeen oppaaseen.

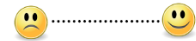
Sisältö- tyyppi	Palautteen- antaja	Palaute	Analyysi	Päätös
Info	Asiantuntija	Voisiko mainita grooming- ilmiön, kun puhutaan seksuaalisesta ahdistelusta?	Grooming on yksi tämän päivän isoista ongelmista seksuaalirikoksiin liittyen liittyen (Väestö liitto 2019c, viitattu 13.6.2019).	Päädyimme lisäämään myös Grooming- ilmiön, mutta asiasta tulee kertoa selkokielisesti, välttämällä tätä käsitettä, joka voi olla joillekin vieras. Päädyimme lisäämään ohjeen oppaaseen.
Info	Asiantuntija	Voisiko mainita myös, että lapsen kanssa seksi on kiellettyä, vaikka lapsi itse olisi valmis seksiin?	Tämä tuli esille myös maahanmuuttajien vastauksissa. Osa on ollut hämmentynyt tilanteissa tilanteista, joissa lapsi itse tarjoaa seksiä.	Päädyimme lisäämään ohjeen oppaaseen.
Info	Asiantuntija	Laittaisın enemmän tietoa siitä, miten ikä selvitetään, jos epäroı sekä sen että täysi-ikäinen on aina vastuussa.	län selvittäminen on tärkeää, sillä ulkonäkö ei aina kerro ikää ja joskus nuoret eivät kerro oikeaa ikää. On myös hyvä korostaa, että täysi-ikäinen on aina vastuussa.	Päädyimme lisäämään ohjeen oppaaseen.
Kuva [lehmä]	Maahanmuuttaja Asiantuntija	Lehmän kuvan vaihtaisin ehkä kissan kuvaan tai vastaavaan	Lehmä omaisuutena on Suomessa asuvalla harvinaisempaa. Pieni lemmikkieläin voisi olla sopivampi.	Päädyimme vaihtamaan lehmän kuvan koiraan.

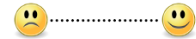
VOI HYVIN!

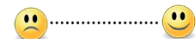
? Kuinka voit?

Elätkö lähelläsi tärkeitä ihmisiä?

Voitko olla oma itsesi?

i Tämä opas auttaa sinua ymmärtämään suomalaista seksuaalikulttuuria ja lainsäädäntöä.

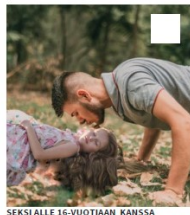
Voit puhua asioista täysin luottamuksellisesti ja turvallisesti ohjaajasi kanssa.

SEKSI KUULUU KAIKILLE, MUTTA
KAIKKI TEOT EIVÄT OLE SALLITTUJA

? Missä kuvassa tapahtuu rikos?

RAKASTUNUT HOMOPARI

SEKSI ALLE 16-VUOTIAAN KANSSA

MIES JA NAINEN SÄNGYSSÄ

i Suomen laki sallii homoparit.
Seksi alle 16-vuotiaan lapsen kanssa on aina rikos.
Kaikilla aikuisilla on oikeus harrastaa seksiä.

SEKSIIN KUULUU TUNTUA HYVÄLTÄ - MOLEMMISTA

✓ Molempien suostumus tarvitaan - myös avioliitossa

Ketään ei saa pakottaa.

Kaikilla on oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen.

✗ Raiskauksesta joutuu vankilaan. Tuomiosta jää merkintä viranomaisille ja työnsaanti vaikeutuu.

Myös luvaton koskettelu ja epäasiallinen puhe rangaistaan.

SEKSIÄ VAIN YLI 16-VUOTIAAN KANSSA

✓ KYSY IKÄ, JOS EPÄILET.
PYYDÄ NÄYTTÄMÄIN PAPERIT.

✗ ÄLÄ VIHJAA
TYKKÄÄMISESTÄ TAI
SEKSISTÄ VIESTEISSÄ.

✗ ÄLÄ OSTA TUUPAKKAA,
ALKOHOLIA TAI MUUTA
TAVARAA LAPSELLE.

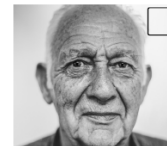
i Muista suojaikäraja 16 vuotta.
Seksistä lapsen kanssa voi joutua jopa 10 vuodeksi vankilaan.
Myös seksiin vihaavat viestit netissä on kiellettyjä alle 16-vuotiaan kanssa.
Aikuinen on aina vastuussa seksistä, vaikka lapsi itse haluaisi.

SUOMEN LAKI ASETTAA RAJAT

? Jos alle 16-vuotiaan lapsen isä hyväksyy aikuisen kanssa seurustelun, kumpaa tulee noudattaa?

Suomen laki

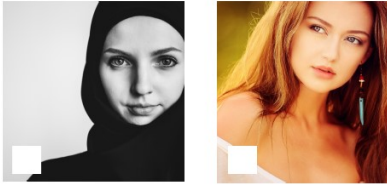

Lapsen isä

i Suomen laki on tärkein asia, jota tulee noudattaa.
Perheen suostumus ei koskaan ylitä lakia.

VAATTEET EIVÄT KERRO HALUSTA

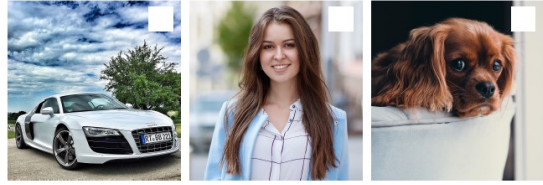
? Kumpi haluaa seksiä?

i Suomessa naiset pukeutuvat joskus paljastaviin vaatteisiin. Vaatteet eivät kuitenkaan kerro seksuaalisesta halusta. Ruksia ei voi laittaa kumpaankaan kuvaan.

NAISELLA JA MIEHELLÄ ON SAMAT OIKEUDET

? Ketä ei voi omistaa?

AUTO

NAINEN

KOIRA

i Naisella ja miehellä on täysin samat oikeudet. Nainen on vapaa tekemään omia päätöksiään. Nainen päättää itse, kenen kanssa hän haluaa seurustella. Naista ei voi omistaa.

USKALLA OLLA OMA ITSESI

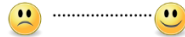

i On luonnollista ja täysin sallittua kokea, ajatella ja tuntea seksiä.

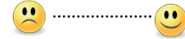
Voit paremmin, kun hyväksyt oman seksuaalisuutesi.

Vapaus ja tasa-arvo ovat osa suomalaista seksuaalikulttuuria.

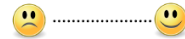
? Miten koet seksuaalisuutesi?

Oletko tyytyväinen seksielämääsi?

Miten koet suomalaisen seksuaalikulttuurin?

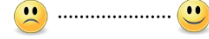
TOISEN TEKEMÄ RIKOS EI SAA VAIKUTTAA SINUUN

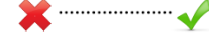
? Oletko kuullut lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista?

Miltä sinusta nämä tuntuvat?

Haluatko puhua tästä lisää?

i Suurin osa haluaa elää eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa.

Toisen tekemä rikos ei saa leimata sinua.

Voit olla rauhassa. Suomi on edelleen turvallinen maa.

HYÖDYLLISTÄ TIETOA - TUEKSI JA TURVAKSI

Hyvinvointisi ja terveytesi tueksi

Tietoa seksuaaliterveydestä

www.infofinland.fi
'seksuaaliterveys'

Kielletyt asiat Suomessa

Katso Maahanmuutto-viraston videoita

www.youtube.com
'migr'i yhteiskuntakurssi'

Jos epäilet rikosta, ota yhteys poliisiin

Soita hätänumeroon 112

tai

tee rikosilmoitus osoitteessa www.poliisi.fi

VASTUULLISEX-PROJEKTIN RISKIANALYYSI

Projektin riskien toteutuminen riskianalyysin pohjalta

Riski	Ratkaisu	Todennäköisyys	Toteuma	Vaikuttavuus
Työntekijöiden sairastuminen	Toimiva muutostenhallinta, muutetaan aikataulutusta tai työnjakoa tarvittaessa.	Todennäköinen	Työntekijöiden sairastumiset eivät vaikuttaneet aikatauluun.	Merkittävä
Työntekijöiden motivaation puute	Selkeät osatavoitteet ja toisen kannustus	Epätodennäköinen	Työntekijät olivat motivoituneita koko projektin ajan.	Merkittävä
Aikataulu ei pidä	Työtehtävät pilkotaan tarpeeksi pieniin osiin. Aikataulutetaan ja seurataan töiden edistymistä.	Todennäköinen	Oppaan toteutus tapahtui suunniteltua nopeammin. Tutkimusraportti saatiin tehtyä suunniteltua ajassa	Merkittävä
Ei riittävästi tietoa kohderyhmästä, haastatteluista kieltäydytään tai ne koetaan kiusallisiksi ja ei synny keskustelua	Synnytetään luottamus kohderyhmään avoimella, arvostavalla ja rakentavalla vuorovaikutuksella. Hyödynnetään olemassa olevia verkostoja ja puolitetututuja ihmisiä	Todennäköinen	Onnistuttiin synnyttämään luottamus haastateltaviin, Kaikki avautuivat kertomaan välittömän oloisesti.	Merkittävä
Ei riittävästi tietoa ja tukea asiantuntijoilta.	Hyödynnetään mahdollisimman kattavaa asiantuntijaverkostoa. Tiedotetaan mahdollisimman ajoissa projektin vaiheista ja millaisia tehtäviä asiantuntijoilta odotetaan. Tehdään asiantuntijoilta pyydettyjä työt heille mahdollisimman helpoiksi. Pidetään mahdollisimman monta yhteistä palaveria	Todennäköinen	Projekti sai riittävästi tietoa asiantuntijoilta.	Merkittävä

tiedon kartoittamiseksi ja dokumentoidaan heti palaverin jälkeen.

Riski	Ratkaisu	Todennäköisyys	Toteuma	Vaikuttavuus
Pilotoinnin epäonnistuminen. Pilotoitava tuote ei vastaa kohderyhmän tarpeita eikä vastaa tutkimussuunnitelmasa asetettuja tavoitteita.	Kartoitus ja määrittely tulee tehdä käyttäjälähtöisesti. Evaluoidaan välivaiheiden tulokset riittävän usein. Tehdään riittävä määrä demoversioita, joita testataan kattavasti.	Epätodennäköinen	Asiantuntijat olivat tyytyväisiä oppaaseen. Opasta hyödynnetään tällä hetkellä ainakin Oulun kaupungin maahanmuuttaja palveluissa	Merkittävä